

**“Olen liian usein kuullut olevani yhteiskunnan loinen,
vaikka haaveilen siitä kaurapuuron harmaasta tylsästä
elämästä” – Median kuvauksia syrjäytyneistä nuorista**

Juho Lehto ja Lauri Lehto

Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2022
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Lehto, Juho & Lehto, Lauri. 2022. "Olen liian usein kuullut olevani yhteiskunnan loinen, vaikka haaveilen siitä kaurapuuron harmaasta tylsästä elämästä" - Median kuvauksia syrjäytyneistä nuorista. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteellinen laitos. 68 sivua.

Nuorten syrjäytyminen aiheuttaa huolta kaikkialla. Se aiheuttaa tunteita, niin päättäjille, nuorten kanssa työskenteleville kuin tavan kansalaiselle. Huoli onkin yhteinen ja voidaankin sanoa, ettei kukaan toivo, että nuoret syrjäytyisivät. Syrjäytyminen ei kuitenkaan ole yksioikoinen ilmiö. Sen määritelmät ovat hyvin laveita ja muiden ihmisten määrittely aiheuttaa jo itsessään eriarvoisuutta. Median rooli syrjäytymiskeskustelussa on suuri. Tavallinen kansalainen saa tietoa syrjäytyneistä nuorista pääasiassa eri medioista.

Tässä tutkimuksessa tutkimme, miten media kuvaa syrjäytyneitä nuoria ja tukitoimia syrjäytymisen ehkäisyyn. Tutkimus on toteutettu tekemällä diskurssitutkimuksena tarkastellen 45 suomalaista mediatekstiä. Nämä mediatekstit ajoittuivat vuosille 2017–2022.

Tutkimuksen tuloksena havaitsimme, että media kuvaa nuorten syrjäytymisprosessia eri tavoin yksilökeskeisissä ja yhteiskuntakeskeisissä mediateksteissä. Yksilökeskeiset mediatekstit sisälsivät selkeän draamankaaren ja niissä keskityttiin yksilön kokemuksiin. Yhteiskuntakeskeisissä mediateksteissä syrjäytymistä kuvattiin mittareiden, numeroiden ja resurssien kautta laajemmasta yhteiskunnallisesta perspektiivistä.

Median kuvaukset vastaavat jokseenkin tarkasti kirjallisuuden määritelmiä syrjäytymisestä. Yksilöllisissä mediateksteissä otettiin huomioon syrjäytymisen taustatekijät, kuten perinnöllisyys, mielenterveysongelmat ja huonot kotiolot. Yhteiskunnalliset mediatekstit ottivat huomioon uudet tukitoimet, syrjäytymisen ehkäisemiseksi tehtävät koulutuspoliittiset päätökset, sekä tukitoimien resurssit. Mediat myös valitsevat mieluummin tarinan, jolla on onnellinen tai toiveikas loppu. Syrjäytymisen traagisten kohtaloiden vähyys

pohditutti. Onko onnellisen lopun tarinoita helpompi tuottaa vai onko traagiset kohtalot vaikeampi tavoittaa median toimesta?

Asiasanat: syrjäytyminen, mediatutkimus, diskurssitutkimus, koulupudokkuus

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
SISÄLTÖ	4
1. JOHDANTO	6
2. SYRJÄYTYMINEN	9
2.1 Syrjäytymisen määritelmiä	10
2.1.1 Indikaattoriperustaiset määritelmät	10
2.1.2 Toimintamahdollisuuksia painottavat määritelmät	12
2.2 Syrjäytymisen määritelmien kritiikki	14
2.3 Syrjäytymisen ennaltaehkäisy ja tukitoimet	16
3. MEDIA	18
3.1 Median rooli yhteiskunnassa	18
3.2 Syrjäytyminen ja mediatutkimus.....	19
4. TUTKIMUSKYSYMYKSET	21
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	22
5.1 Tutkimusaineisto ja sen keruu	22
5.2 Aineiston luonne	23
5.3 Aineiston analyysi	25
5.4 Eettiset ratkaisut.....	26
6. TULOKSET	28
6.1 Onnellinen tarina	31
6.1.1 Yksilön onnellinen tarina	31
6.1.2 Yhteiskunnallinen onnellinen tarina	34
6.2 Traaginen tarina	35
6.2.1 Yksilöllinen traaginen tarina	36

6.2.2	Yhteiskunnallinen traaginen tarina	38
6.3	Toiveikas tarina	42
6.3.1	Yksilön toiveikas tarina	42
6.3.2	Yhteiskunnallinen toiveikas tarina	44
6.4	Syrjään jääminen elämäntapavalintana	47
7.	POHDINTA.....	50
7.1	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	50
7.2	Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet	55
	LIITTEET.....	66

1. JOHDANTO

Pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta perustuu tasa-arvoon. Suomen perustuslain mukaan (1999/731) ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Jokaiselle ihmiselle tulee antaa samat mahdollisuudet. Hyvinvointivaltion ideaali elää vahvana myös 2020-luvun Suomessa. Kuitenkin tasa-arvoisuuden vastakohta eli eriarvoisuus on noussut vahvaksi teemaksi tällä vuosituhanella. Heikompiosaisia ihmisiä on toki ollut Suomessa aina, mutta heikompiosaisen lapsen on ollut mahdollista parantaa sosiaalista asemaansa esimerkiksi koulutuksen kautta (Melin & Blom 2011).

Huonompiosaisuus periytyy (Naumanen & Melin, 2007) ja sen riskit ovat sitä kautta monisukupolvisia. Masennus on lisääntynyt selvästi kaikkein heikoimmasta sosioekonomisesta taustasta tulevien nuorten joukossa (Torikka ym., 2014). Toimeentulo-ongelmat lapsuuden perheessä lisäävät huomattavasti mielenterveysongelmien todennäköisyyttä nuorena aikuisena (Paananen ym., 2012). Huono-osaisista kodeista lähtöisin olevat nuoret aikuiset kohtaavat toimeentulo-ongelmia huomattavasti useammin kuin muut (Naumanen & Melin 2007).

Huonompiosaisuudelle löytyy arkikielessä useita rinnakkaisia käsitteitä kuten köyhä, heikko-osainen, sosiaalisesti heikommassa asemassa ja syrjäytynyt. Kaikkiin näihin käsitteisiin liittyy negatiivisia kognitioita ja stigmoja, jotka luovat pohjan eksistentiaaliselle eriarvoisuudelle (Therborn & Henttonen, 2014). Ihminen tuntee olevansa eriarvoinen, jonkun tietyn hänestä itsestään johtuvan syyn vuoksi. Myös käsitykset huonompiosaisuuden mekanismeista vaihtelevat. Suomessa ennen 1990-luvun lamaa köyhyyttä pidettiin yksilön omana haasteena, mutta 1990-luvun laman jälkeen köyhyyttä ruvettiin ymmärtämään rakenteellisena ilmiönä (Melin & Blom, 2011, s. 197).

Yksi huono-osaisuuden ulottuvuuksista on syrjäytyminen, jota kuvataan usein NEET-käsitteen avulla. NEET-käsitteen ("Not in Employment, Education

or Training”) käyttö on vakiinnuttanut paikkansa syrjäytymiseen liittyvässä tilastollisessa raportoinnissa ilmentäen koulutuksen, työelämän tai harjoittelun piirissä olevia nuoria ja nuoria aikuisia (Tilastokeskus, 2022). Indikaattoriperustainen ilmaisutapa asettaa kuitenkin kaikki koulutuksen, työelämän tai harjoittelun ulkopuolella olevan samaan kategoriaan yksilön elämäntilanteeseen sen enempää kantaa ottamatta.

Media on myös ominut NEET-nuori termin käytön kuten Yle-uutisten (Mäntymaa, 2017) julkaisun otsikoinnissa ilmaistaan: “NEET-nuorella ei ole mitään- uusi raportti: joka kymmenes heistä kokee pelkkää pessimismää”. Valtakunnallinen media tuottaa säännöllisesti myös syrjäytymisen yksilöllisiä elämäntarinoita nostavia mediatekstejä kuten Helsingin Sanomien (Salmela, 2019) uutinen otsikolla “Kristoffer Paajolahti, 20, oli luisumassa kovaa vauhtia kohti syrjäytymistä, kunnes yksinkertainen muutos ajattelutavassa pelasti hänet”. Medialla on edellä mainittujen esimerkkinä käytettyjen julkaisujen tapaan suuri valta ja vastuu siitä, millaisena kuva syrjäytyneisyydestä tuotetaan.

Päädyimme tutkimaan median kuvauksia syrjäytyneistä nuorista, kun kohtasimme edeltä mainittujen otsikoiden kaltaisia syrjäytymisestä kertovia mediatekstejä. Olimme aloittaneet mediatekstien hakuprosessin jo aiemmin koulupudokkuudella, mutta huomasimme tarkastelun jälkeen koulupudokkuudesta kertovien mediatekstien liittyvän usein syrjäytymiseen. HavaitSIMME myös, että syrjäytymistä terminä käytettiin melko vaivattomasti kategorisesti yleistäen mediateksteissä esiintyvät henkilöt syrjäytyneiksi. Koimme syrjäytymiseen liittyvien mediatekstien tarkastelun mahdollistavan kiinnostuksemme mukaisen laajemman yhteiskunnallisen tarkastelun. Tutkimuksen aiheen valintaa vahvasti kiinnostuksemme syrjäytymiseen ilmiönä ja sen ehkäiseviä tukitoimia kohtaan, sekä aiemmin tekemämme kasvatustieteen kandidaatin tutkielmat koulupoissaoloista.

Tutkimme suomalaisen median verkkojulkaisuissa tuotettuja kuvauksia syrjäytyneistä nuorista diskurssitutkimuksena toteutettavana laadullisena tutkimuksena. Laadullisen tutkimuksen tavoite on ymmärtää, kuvata tai antaa tulkinta jollekin ilmiölle (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 98). Diskurssitutkimuksessa

tutkitaan kielen käyttöä, miten se näyttäytyy sosiaalisena toimintana (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, 14). Tutkimuksemme Aineisto koostuu 45 mediatekstistä, jotka ovat hankittu Yle Uutisten, Helsingin Sanomien, MTV Uutisten, Iltalehden sekä Kalevan verkkojulkaisuista.

Tutkimuksemme lähtökohtana on tutkia syrjäytymiseen ilmiönä tuotettua kielen käyttöä sekä median tuottamaa kuvaa syrjäytymisen tasoista. Käytämme Bronfenbrennerin systeemiteoriaa kuvaamaan mediateksteissä esiintyviä tasoja ja niiden muutoksia. Siraj ym. (2014) mukaan Bronfenbrennerin systeemiteoria soveltuu hyvin NEET-nuorten elämän ongelmien monimuotoisuuden hahmottamiseen.

Toivomme tutkimuksemme tuovan päivitetyn kuvan suomalaisen median syrjäytymiseen liittyvien mediatekstien luonteesta, tarkastellen vuosina 2017–2022 tuotettuja mediatekstejä. Haluamme lisätä tutkimuksella ymmärrystä median tuottamaan tapoihin kuvata syrjäytymisestä ilmiönä. Koemme aiheen tutkimisen tärkeäksi, että media on monelle suomalaiselle ainoa kosketuspinta syrjäytymiseen ilmiönä.

2. SYRJÄYTYMINEN

Vaikka yhteiskunnallista segregaatiota on ollut läpi historian, syrjäytyminen on käsitteenä suhteellisen tuore. Jorma Sipilä (1979) käytti termiä ensimmäisen kerran teoksessaan *Sosiaalisten ongelmien synty ja lievittäminen*. 1990-luvun laman myötä syrjäytymisestä tehdyt tieteelliset julkaisut moninkertaistuvat ja näkökulmat monipuolistuivat: Sosiaalitieteiden (kts. Brunila ym., 2019; Sipilä 1979) lisäksi syrjäytymistä käsitellään myös kasvatustieteiden (kts. Laine ym., 2002), taloustieteiden (kts. Alatalo ym., 2017) ja lääketieteen (kts. Marttunen ym., 2014) piirissä.

Syrjäytyminen on mielenkiintoinen käsite, koska sille ei löydy suoraa kansainvälistä vastinetta. Sandbergin (2015, s. 99–101) mukaan englannin ”segregaatio” (segregation), ranskan ”ekskluusio” (exclus) ja ruotsin ”ulos potkittu” (utslagning) eivät ole saaneet jalansijaa, kun puhutaan nimenomaan syrjäytymisestä suomalaisessa kontekstissa. Syrjäytymisilmiötä kuvaavien käsitteiden käyttö on kulttuurisidonnaista. Brittiläisestä luokkayhteiskunnasta tai ranskalaisesta yhteisöllisyyttä korostavasta kontekstista nousevat käsitteet eivät vaikuta soveltuvan suomalaisen yhteiskunnan kuvaamiseen sellaisenaan (Sandberg, s. 99–101, 2015). Tässä luvussa käymme läpi syrjäytymisen määritelmiä ja niiden kritiikkiä. Syrjäytymistä voidaan määritellä monella eri tavalla. Onkin tärkeää tarkastella näitä määritelmiä ja tutkia niitä kriittisesti.

2.1 Syrjäytymisen määritelmiä

Tässä tutkimuksessa keskitymme suomalaisen kulttuurikontekstin määritelmiin syrjäytymisestä. Eri tieteenaloilla syrjäytyminen määritellään eri tavalla, eikä sille ole yhtä oikeaa määritelmää. Käymme läpi useamman määritelmän, joiden avulla pyrimme havainnollistamaan syrjäytymisen käsitteen moniulotteisuutta. Mukana on indikaattoriperusteisia määritelmiä, jotka määrittelevät yksilön tiettyjen raja-arvojen mukaan. Lisäksi olemme nostaneet viranomaisten määritelmiä ja toimintamahdollisuuksia painottavia tulkintatapoja, jotta saisimme tarpeeksi laajan kuvan ilmiöstä. Näiden vastapainoksi nostamme sosiologista näkökulmaa, joka lähestyy syrjäytymistä käsitteenä ja ilmiönä yhteiskuntakriittisesti. Eri määritelmien tarkastelu auttaa ymmärtämään ilmiötä laajemmin. Erilaiset näkemykset täydentävät toisiaan ja helpottavat kohtaamaan sekä ennaltaehkäisemään syrjäytymiseen liittyviä haasteita. Voidaankin ajatella, että moninaiset määritelmät ovat vahvuus. Näin käsitettä voidaan käyttää ja soveltaa monenlaisiin empirisiin todellisuuksiin lukuisin eri tavoin (Sandberg, 2015, 117).

2.1.1 Indikaattoriperustaiset määritelmät

Indikaattoriperusteisilla määritelmillä tarkoitamme, että syrjäytyminen määritellään tiettyjen asetettujen rajojen mukaan. Yleensä nämä rajat viittaavat ulkopuolisuuteen työ- ja opiskeluyhteiskunnasta. Indikaattoreina voi toimia muun muassa työttömyys, koulutustausta, ikä, sosiaaliturvan piirissä oleminen, diagnoosit sekä koulumenestys.

Yksi esimerkki syrjäytymisen indikaattoriperustaisesta määritelmästä on kansainvälisessä tutkimuksessa käytetty NEET-käsite. NEET-lyhenne tulee englanninkielisistä sanoista "Not in employment, education or training", tällä käsitteellä viitataan nuoriin, jotka eivät ole työelämässä, koulutuksessa, eikä työharjoittelussa. Termi on yleinen yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa ja

suuret kansainväliset järjestöt kuten OECD, ja Euroopan Komissio ovat aloittaneet NEET-asteen seurannan (Eurofound, 2012).

Me-säätiö (2018) kuvaa syrjäytymisestä “yhteiskunnan normaaleina pidettyjen toimintamallien ja toiminnan ulkopuolelle jäämistä sekä osattomuuden kokemusta”. Syrjäytymistä ennustavat riskit ja niiden kasautuminen johtavat ongelmallisiin olosuhteisiin, köyhyyteen ja hyvinvointivajeisiin eri elämän osa-alueilla. Me-säätiön sekä Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos ovat tehneet syrjäytymisen dynamiikkaa kuvaavan työkalun, jonka avulla pystyttiin määrittelemään syrjäytyneeksi henkilö, jolle on kasautunut vähintään kaksi syrjäytymisen riskitekijää. Nämä tekijät ovat: *Lastensuojelun sijoitus 12–16 vuoden iässä, ei toisen asteen tutkintoa 25 vuoden iässä, lastensuojelun sijoitus ennen 6. ikävuotta, Mielenterveyslääkkeet 14–18 vuoden iässä, Synnytti ennen 20. ikävuotta Varhaisia käytöshäiriöitä, Ei yhteishaussa, Vanhempi pitkäaikaisella toimeentulotuella, Haki väh. kolme kertaa yhteishaussa, Rikostuomio tai 5 rikettä* (Me-Säätiö, 2018).

Rikala (2018) tutki nuorten työkyvyttömyysprosessia, joka johtuu nuoren mielenterveysongelmista. Hän tunnisti neljä eri polkua nuorten työkyvyttömyyteen. Ensimmäisessä esimerkkipolussa työkyvyttömyys voi alkaa heti toisella asteella, jolloin nuori ei pysty suorittamaan opintojaan loppuun mielenterveysongelmien vuoksi ja jää työkyvyttömäksi pidemmäksi aikaa. Tässä polussa nuoren perheessä on hyvin paljon haasteita lapsuusaikana: toimeentulo-ongelmia, vanhemmillä on alkoholi-ongelmia tai häntä on kiusattu koulussa. Toisessa esimerkkipolussa nuori selviää toisen asteen koulutuksesta mielenterveyshaasteista huolimatta, mutta taakka käy liian raskaaksi jatko-opinnoissa ja nuori jää työkyvyttömäksi pidemmäksi aikaa. Kolmannessa esimerkkipolussa nuori selviää haasteista huolimatta jo työelämään asti, mutta romahtaa työelämän tuoman taakan vuoksi. Neljännessä polussa nuori jää työkyvyttömäksi työelämän repaleisuuden vuoksi. Nuori on tehnyt paljon satunnaisia opiskeluita ja matalapalkkaisia töitä, minkä vuoksi huoli tulevaisuudesta ja orastavat oireet johtavat nuoren työkyvyttömyyteen (Rikala, 2018).

Indikaattoriperusteisissa määritelmässä on omat rajoituksensa. Myrskylä (2012) määrittelee Elinkeinoelämän valtuuskunnan raportissa syrjäytyneeksi työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset 15–29-vuotiaat nuoret, joilla on pelkkä peruskoulu käytyinä. Näistä peruskoulun käyneistä osa on työttömiä työnhakijoita ja osa täysin työvoiman ulkopuolisia henkilöitä, jotka eivät hae töihin. Täysin työvoiman ulkopuolella ja vain peruskoulututkinnon suorittaneet nuoret ovat syrjäytymisongelman ”kova ydin” (Myrskylä, 2012, s. 2.). Nämä nuoret voivat olla vaikeasti tavoitettavissa, eikä heistä juuri tiedetä mitään. Heistä ei jää merkintöjä verotus-, työeläke- tai opiskelijarekisteriin.

Myrskylä tunnistaa itsekin määritelmän heikkoudet. Syrjäytyneiden nuorten ”ydinjoukko” on hyvin heterogeeninen ja osa syrjään jääneistä ryhmistä voi olla arkiajattelun mukaan perinteiseen syrjäytyneen käsitteen ulkopuolella: omaishoitajat, oppilaitoksiin pyrkivät, osa urheilijoista, ”pimeitä töitä” tekevät ja tulottomat taiteilijat kuuluvat syrjäytyneiden piiriin (Myrskylä, 2012.). Indikaattoriperusteisten määritelmien heikkous ja vahvuus on niiden yksinkertaisuus. Ne ovat sopivan yksinkertaisia ja niiden kautta on helppo määrällistä syrjäytyneet. Toisaalta ne eivät kerro ilmiöstä paljoa ja monissa tapauksissa indikaattorin seula voi olla liian tiukka tai liian harva.

2.1.2 Toimintamahdollisuuksia painottavat määritelmät

Toimintamahdollisuuksia painottavat määritelmät korostavat yksilön osallisuutta ja yhteiskuntaan kiinnittymistä. Sosiaali- ja terveysministeriön (2022) mukaan syrjäytymisellä kuvaillaan nykyaikaista yhteiskunnallisen huonosuuden muotoa. Se voi olla seuraus muun muassa työttömyydestä, köyhyydestä, mielenterveysongelmista tai joutumisesta yhteiskunnallisten vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolelle. Toimintamahdollisuuksien tukemisella korostetaan yksilöiden mahdollisuuksia tehdä itseään kohdistuvia päätöksiä (Notkola ym., 2013). Nurmen (2011) mukaan syrjäytymiseen voidaan puuttua syrjäytymisprosessin kahdella keskeisellä vaikutustavalla: mitä toimintamahdollisuuksia on tarjolla ja millainen on syrjäytymiskehityksen vaikeusaste.

Syrjäytymisen näyttäytyy siis kasautuvan huono-osaisuuden ilmiönä ja koulukontekstissa koulujärjestelmän ulkopuolelle putoamisen voi nähdä yhtenä syrjäytymisen ilmentymänä. Kokemus osallisuudesta vaikuttaa merkittävästi hyvinvointiin ja toimii syrjäytymistä ehkäisevänä tekijänä (THL, 2022). Osallisuus on käsite, joka kattaa liittymisen, suhteissa olemisen, kuulumisen, yhteisöllisyyden, yhteensopivuuden ja vaikuttamisen (Isola ym., 2022). Käytännössä osallisuudella tarkoitetaan nuoren mahdollisuuksia osallistua työelämäään, vapaa-ajan viettoon ja sosiaaliseen toimintaan, sekä hänellä tarjolla riittävät peruspalvelut ja mahdollisuus opiskella (THL, 2022). Osallisuutta on siis hyvä tarkastella monesta eri näkökulmasta, sillä se ilmenee eri tavalla eri elämän osa-alueilla ja on yksilölle subjektiivinen kokemus. Jämsén ja Pyykkönen (2014) esittivät osallisuuden syrjäytymisen vastavoimana, sillä syrjäytymisessä korostuvat ulkopuolisuuden tunteet, kun osallisuudessa korostuu yhteenkuuluvuuden tunne. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi konkreettiset toimet, jotka lisäävät osallistumista ja mahdollista osallisuuden kokemuksen tunnetta ovat siis oleellisia. Palvelujärjestelmissä syrjäytyneiden tavoitettavuudessa nostetaan tyypillisesti esiin niin sanottua matalaa kynnystä osallistua, jolla tarkoitetaan palveluiden piiriin helppoa hakeutumista ja pääsyä (Jämsén & Pyykkönen, 2014). Palveluissa niiden toiminta ja sisältö määrittelevät täyttyykö matalan kynnyksen kriteerit (Leemann & Hämäläinen, 2016). Törmä (2009) arvostelee matalan kynnyksen termin käyttöä siitä, että sitä käytetään melko vaivattomasti ja kritiikittömästi, jopa retorisenä iskulauseena. Pelkän palvelujärjestelmissä käytettävän matalan kynnyksen termin käytön lisäksi tukipalveluihin tarvitaan myös, sitä edistäviä konkreettisia toimia.

Syrjäytymisprosesseja on tutkittu laajasti yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Yksi yleinen johtopäätös tästä tutkimuksesta on, että syrjäytyminen liittyy läheisesti kognitiivisten ja sosiaalisten taitojen puutteeseen (Heckman & Mosso, 2014). Kognitiivisten ja sosiaalisten taitojen taso on vahvasti yhteyksissä perhetaustaan ja erot esimerkiksi korkeasti ja matalasti koulutettujen vanhempien lasten taitotasoissa voidaan havaita jo hyvin varhaisessa iässä (Hämäläinen ym., 2015).

2.2 Syrjäytymisen määritelmien kritiikki

Koska syrjäytymisellä on monta määritelmää, eikä yksikään niistä ole täydellinen, ovat syrjäytymisen määritelmät saaneet osakseen myös kritiikkiä. Helne (2002, s. 29) on todennut väitöskirjassaan, että kysymykset syrjäytymisen määritelmistä ovat suhteellisen turhaa tutkijoiden välistä akateemista puuhastelua – tiedotusvälineiden kielessä ja useissa tutkimuksissakin näyttää olevan selvää, keitä ja millaisia syrjäytyneet ovat. Helne (2002) on lisäksi todennut, että syrjäytynyt on sanana jo sopivan kuvaava. Osa on keskellä edessä, kun taas osa on syrjässä. Tärkeämpää on ajatella, onko syrjäytyneet jääneet ulkopuolelle vai onko heidät syrjäytetty sinne.

Syrjäytymisen määritelmät kertovat myös aina jotain määritelmän tekijästä. Syrjäytyminen näyttää erilaiselta riippuen siitä kenen näkökulmasta sitä tarkastellaan (Reivinen, 2018, s. 5). Syrjäytyminen on terminä jo lähtökohtaisesti leimaava ja erilaisuutta korostava (ME-säätiö, 2018). Järvisen & Janhukaisen mukaan (2001, s. 125) sitä myös viljellään nyky-yhteiskunnassa vaivattomasti yhdistellen sitä eri viiteryhmiin, kuten työelämään, toveripiiriin sekä koulutukseen.

Myös NEET-nuori termin käytössä on omat haasteensa. Seppälä ja Pehkonen (2014) pitivät NEET-nuoren leimaamista syrjäytyneeksi karkeana yksinkertaistuksena. Työmarkkinakeskeistä tapaa lähestyä syrjäytyneisyyttä voidaan pitää naiivina: Suomen työllisyystilanne elää kansainvälisten taloussuhdanteiden mukaan, jolloin aiemmin aktiiviset toimijat voivat joutua syrjäytymisvaaraan. Esimerkiksi 2010-luvun taitteen heikentynyt taloustilanne kasvatti NEET-nuorten määrää, koska yleinen taloustilanne lisäsi työttömyyttä kaikissa ikäryhmissä (Alatalo ym., 2017, s. 23). Taustatekijät, kuten köyhyys, terveystekijät, vammaisuus, etninen tausta ja sukupuoli jäävät tämän kaltaisessa toiminnassa huomioimatta (Mertanen ym., 2020). Nuorten syrjäytyminen, työttömyys tai työvoiman ulkopuolella oleminen ovat hyvin moninaisia ilmiöitä, joiden tilastointi on haastavaa (Hämäläinen & Hämäläinen, 2012). NEET-indikaattori kattaa ne nuoret, jotka ovat syrjäytyneet sekä työstä että koulutuksesta, mutta likikään kaikki NEET-nuoret eivät ole syrjäytyneitä tai edes

vaarassa syrjäytyä (Alatalo ym., 2017, s. 20). Lisäksi suuri osa suomalaisista NEET-nuorista voi hyvin ja löytää tiensä opintoihin ja työelämään (Määttä & Määttä, 2015). NEET-nuori käsitteenä ei ota kantaa nuoren aiempaan koulutukseen eli jo ammattitutkinnon saanut, mutta työtön henkilö lasketaan NEET-nuoreksi (Alatalo ym., 2017, s. 23).

NEET-keskustelu on yksi esimerkki siitä, kuinka uusliberalistinen näkökulma on vahvasti läsnä suomalaisessa syrjäytymiskeskustelussa (ks. Brunila, 2021). Myös Hillin ym. (2018) Sitralle ja THL:lle tekemässä tutkimuksessa pureuduttiin pääasiassa yhteiskunnan näkökulmaan sekä siihen, miten kannattavia syrjäytymistä ehkäisevät sijoitukset ovat. Tutkimus popularisoitui hyvin nopeasti ja nousi monien tiedotusvälineiden sekä poliitikkojen huulille. ”Yksi syrjäytynyt nuori maksaa yhteiskunnalle miljoonan” on noussut pääasialliseksi iskulauseeksi syrjäytymiskeskustelussa. Syrjäytynyt nuori ei vain ilmesty tilastoihin. Siihen liittyy pitkä prosessi, johon voi liittyä epäsuotuisat olosuhteet ja paljon tukipalveluita (Me-säätiö, 2018). Hilli ym. (2018) nostivat tutkimuksessaan esiin ongelmien periytyvyyden: esimerkiksi vanhempien koulutustaustan ja lasten mielenterveyspalveluiden käytöllä on yhteys. Myös varhaisiin palveluihin satsaaminen nähtiin paremmiksi vaihtoehtoiksi kuin että ”odotetaan ongelmien ilmaantumista” (Hilli ym., 2018).

Hillin ym. (2018) tutkimuksen popularisoituminen pelkiksi numeroiksi on hyvä esimerkki uusliberalistisen näkökulman ja hyvinvointivaltion yhteen sulamisesta. Uusliberalistisen näkökulman ja perinteisen pohjoismaalaisen hyvinvointivaltion yhteensulautuminen aiheuttaa jännitteitä (Mertanen ym., 2020, s. 4). Esimerkiksi työttömyystuet ovat sidottuna omaan aktiivisuuteen työnhaussa ja kursseilla käymiseen, eikä uusliberalistinen vapaus valita, tai hyvinvointivaltion huolenpito toteudu (kts. Haikola, 2019). Syrjäytymistä ja syrjäytyneitä pidetään ongelmana, johon pitää puuttua ”ylhäältä päin”. Mertanen ym. (2020) nostavat esiin Ohjaamo-toiminnan ja siihen liittyvän lainsäädännön diskurssit, miten nuoriin on tarkoitus vaikuttaa. Nuoret nähdään tukijärjestelmissä vajavaisina, passiivisina toimijoina, jotka tarvitsevat tukea ymmärtääkseen potentiaalinsa ja päästäkseen aktiivitoimijaksi yhteiskuntaan

(Mäkelä & Brunila, 2021, s. 151). Sosiologisesta ja yhteiskuntakriittisestä näkökulmasta nuorten leimaaminen vajavaisiksi ja passiiviksi kääntää katseen pois yhteiskunnan epäonnistumisesta syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. Haavoittuvaisuuden eetoksen käsitteen avulla (Brown ym., 2017; Brunila ym., 2019) tarkastellaan yhteiskunnan käytäntöjä ja rakenteita, jotka haavoittavat yksilöä. Myös yhteiskunnallisten ongelmien siirtyminen yksilön psykoemotionaaliseksi ongelmiksi ja lähtökohdaksi erilaisten ryhmien poliittiselle ohjaukselle kuuluu haavoittuvaisuuden käsitteen alle (Brunila ym., 2021).

2.3 Syrjäytymisen ennaltaehkäisy ja tukitoimet

Hämäläisen ym. (2015) mukaan suomalaisessa kontekstissa kriittinen vaihe syrjäytymisen kannalta on siirtymä ensimmäisen asteen koulutuksesta lukioon tai ammattikouluun. Tällöin suurilta osin kaikille yhteinen peruskoulutus päättyy ja nuoren on valittava useiden eri koulutusvaihtoehtojen välillä. Näillä valinnoilla on kauaskantoisia vaikutuksia. Väärät valinnat saattavat johtaa aloille, joihin valmiudet tai motivaatio ei riitä. Toisen asteen koulutuksen suorittamatta jättäminen taas on vahvasti yhteydessä työllistymisvaikeuksiin ja matalaan tulotasoon. Toisen asteen koulutusvalintoja tehdään suuren epävarmuuden oloissa. Nuori on yleensä epävarma omista kyvyistään ja usein myös mieltymyksistään. Tieto koulutusohjelmien sisällöstä ja niiden asettamista vaatimuksista on usein epätäydellistä. Toisen asteen valintaprosessista johtuen nuori on usein myös epävarma mahdollisuuksistaan tulla valituksi haluamiinsa koulutusohjelmiin. Näiden epävarmuustekijöiden vuoksi nuoren kognitiiviset ja sosiaaliset taidot vaikuttavat oleellisesti valintojen onnistumiseen (Hämäläinen ym., 2015).

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (Opetushallitus, 2014) syrjäytymisen ehkäisyyn viitataan kolmella eri osa-alueella. Aluksi syrjäytymisen ehkäiseminen ilmaistaan perusopetuksen yhdeksi tehtäväksi: "Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja

syrytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa” (Opetushallitus, 2014, 15). Joustava perusopetus sekä oppilaanohjaus mainitaan työtavoiksi, joilla pyritään ennaltaehkääsemään syrytymistä. ”Joustavalla perusopetuksella pyritään vähentämään perusopetuksen keskeyttämistä ja ehkääsemään syrytymistä” (Opetushallitus, 2014, 40). Lisäksi mainitaan, että ”Joustava perusopetus on tarkoitettu niille 7-9-luokkien oppilaille, joilla on alisuoriutumista ja heikko opiskelumotivaatio sekä oppilaille, joiden arvioidaan olevan vaarassa syrytyä jatkokoulutuksesta ja työelämästä” (Opetushallitus, 2014, 40). Oppilaanohjauksen tehtävästä mainitaan: ”Oppilaanohjaus yhdistää koulua yhteiskuntaan ja työelämään. Sen avulla edistetään oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja osallisuuden toteutumista sekä ehkäistään syrytymistä koulutuksesta ja työelämästä” (Opetushallitus, 2014, 277).

Kansainvälisessä tutkimuksessa on havaittu, että tukitoimiin satsaus ja niistä säästäminen vaikuttaa riskinuriin eniten. Lőrinc ym. (2020) tutkivat Lontoon NEET-nuorten ongelmia Brofenbrennerin systeemiteoriaa soveltaen; he huomasivat, että talouskriisin aikana tehdyt leikkaukset vaikuttavat tukea tarvitseviin ja köyhimpiin nuriin eniten. Opetuspoliittiset päätökset vaikuttivat täten suoraan yksilöihin, jotka olivat jo entuudestaan heikommassa asemassa. Cajic-Seigneur ja Hodgson (2016) huomasivat myös, että NEET-riskissä olevien nuorten kouluun kiinnittymiseen voitiin vaikuttaa mikro-, ekso- ja makrotasolla.

3. MEDIA

3.1 Median rooli yhteiskunnassa

Demokraattiset yhteiskunnat perustuvat vallan kolmijakoon: toimeenpanovalta, lainsäädäntövalta ja tuomiovalta. Perinteisesti media on nähty neljäntenä valtiomahtina, keskeisenä kansalaisten kokemus- ja tietoympäristön muovaajana sekä yhteiskunnallisen keskustelun areenana. (Matikainen ym., 2020). Matikaisen ym. (2020, s. 2) mukaan enemmistö suomalaisista kokee median vallankäytön kasvaneen viime aikoina, sekä median omaavan suuren vallan poliittisiin mielipiteisiin ja päätöksentekoon.

Niemisen ja Pantin (2009) mukaan media luo representaatioita eli merkityksiä asioista, mitä se uutisoi. Nämä representaatiot ei ole suoraa todellisuuden esittämistä, vaan ne ovat välineen avulla luotuja merkityksiä. Esimerkiksi nuorista luodaan paljon merkityksiä aikuisten toimesta. Media voi tuottaa hyvinkin paljon uutisia nuorisoväkivallasta ja tämä luo kuvaa nuorista entistä väkivaltaisempina kuin aiemmin, vaikka todellisuus olisi toinen (Nieminen & Pantti, 2009, s. 121–122).

Esa Reunasen (2010) mukaan median vallasta on pääasiassa kaksi ääripään näkemystä: joko medially on erittäin paljon valtaa tai ei juuri ollenkaan. Ensiksi mainitussa media tuomitsee tai palkitsee henkilöitä ja asiakysymyksiä medialogiikkansa mukaan syrjäyttäen instituutioiden valtaa. Toisen ääripään näkemyksen mukaan medially ei ole omaa valtaa, vaan se toimii valtaapitävän eliitin määräämässä konsensuksessa pitäen julkisen keskustelun monotonisena. Toisaalta on hyvin spekulatiivista ja epämääräistä keskustella siitä, kuinka paljon medially on valtaa. Tärkeää on pohtia, millaista median valta on ja miten media vaikuttaa muuhun yhteiskuntaan (Reunanen, 2010, s. 11).

Mediavaikutusten tutkimuksessa on siirrytty viime vuosikymmeninä institutionaaliseen tarkastelutapaan. Keskeiseksi käsitteeksi on noussut medioituminen. Tällä tarkoitetaan prosessia, jossa media yhtäältä itsenäistyy muista instituutioista ja alkaa noudattaa omaa toimintalogiikkaansa (Kunelius

ym., 2010, s. 12.). Karppisen ym. (2010, s. 7) mukaan median käyttämisen vallan luonteesta ei ole olemassa tiettyä yksimielisyyttä, mutta median valtaan on yhdistetty välineellisyys ja epäsuoruus. Valtaapitävien instituutioiden nähdään olevan enemmän tai vähemmän riippuvaisia mediasta. Median vallankäyttö ei siis tapahdu pelkästään median ylhäältä päin sanelemana, vaan vallankäytön voi nähdä suhteellisena ilmentymänä. Kunelius ym. (2010) kuvaavat medioitumisen muodostuvan eri instituutioiden ja journalismin välisistä suhteista.

3.2 Syrjäytyminen ja mediatutkimus

Aiempaa kansainvälistä mediatutkimusta syrjäytymisestä on tehty paljon, mutta sen liittäminen suomalaiseen kontekstiin on ongelmallista. Segregaatiotutkimukset kuvaavat hyvin erilaista syrjäytymistä (ks. Greer & Jewkes, 2005) kuin pohjoismaalaiset syrjäytymistutkimukset. Meidän tutkimuksemme kannalta NEET-nuorista tehty kansainvälinen mediatutkimus soveltuu hyvin, sillä se vastaa meidän tutkimaamme syrjäytymisemme muotoa eli koulutuksen ja työelämän ulkopuolisuutta.

Media on perinteisesti kuvannut NEET-luokitellut nuoret stigmatisoivassa ja marginalisoivassa hengessä (Thompson, 2011). Toki käsite NEET itsessään kattaa terminä negatiiviset konnotaatiot työhön, opiskeluun tai harjoitteluun kuulumattomuudesta. Media kuitenkin maalaa NEET-nuorista kuvaa ikään kuin he olisivat oman tilanteensa aiheuttajia. Lawyn (2019) mukaan NEET-nuoret kuvataan mediassa laiskoina ja heikkoluonteisina yksilöinä, vailla pyrkimyksiä ja työllisyyteen vaadittavia taitoja. Inui (2005) esittää että japanilaisessa NEET-nuorista käytävässä mediakirjoittelussa korostetaan heidän riippuvuuttansa vanhemmista ja vaillinaista vastuuta omasta elämänhallinnasta, mutta NEET-nuorten mahdollisia haasteellisia taustaolosuhteita ei mainita. Espanjalaisessa NEET-nuorista käytävässä mediakeskustelussa termistä NEET on muotoutunut käsite "ni-ni" (ei-ei) viitaten heidän työssängä tai opiskeluissa käymättömyyteen (Serracant, 2013).

Kotimaisessa Jupin (2008) tekemässä kehysanalyysitutkimuksessa tarkastellaan suomalaisen uutismedian nuorten syrjäytymisestä tekemiä tulkintoja. Hänen tutkimuksensa aineistona oli 149 vuonna 2008 julkaistua juttua Helsingin Sanomista, Yle Uutisista ja STT:ltä. Jupin tutkimuksen tuloksena oli kuusi jutuissa toistuvaa tulkintakehystä, jotka jakautuivat kahteen eri luokkaan siten, että syrjäytymisen uhrina nähtiin joko yksilö tai yhteiskunta. Kun syrjäytymisen uhrina esitettiin yksilö, niin esiin nousivat nuorten pahoinvoinnin, hyvinvointijärjestelmän, sairaan yhteiskunnan ja kulttuurin kehykset. Kun syrjäytymisen uhrina esitettiin yhteiskunta, niin esiin nousivat turvallisuusuhan, moraalisen rappion ja taloudellisen riskin kehykset. Jupin tuloksissa riskipolitiikan eetos nousi hallitsevaksi teemaksi, jossa nuorisosta tuotetaan uhka- ja viholliskuvia. Tutkimuksen ajankohta vuosi 2008 tosin tulee ottaa huomioon, koska ajankohta todennäköisemmin vaikuttanut nuorista uhka- ja viholliskuvia maalaviin julkaisuihin. Taustalla olivat 2007 Jokelassa ja 2008 Kauhajoella tapahtuneet kouluampumiset (Juppi, 2008.).

4. TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tehtävä on tarkastella median tapoja kuvata syrjäytyneitä nuoria. Syrjäytymisen määritelmän esittely, ilmiöön tutustuttaminen sekä taustojen kertominen ovat mediatekstin kirjoittajan ja toimituksen vastuulla. Olemmekin kiinnostuneita minkälaisia valintoja mediat tekevät kuvatessaan syrjäytymistä tai syrjäytyneitä.

Tämän lisäksi olemme kiinnostuneita siitä, miten yksilötason ja valtiotason mediatekstit eroavat toisistaan. Syrjäytyminen on ongelma yksilölle, yhteisölle ja valtiolle. Olemme kiinnostuneita, miten mediatekstit muuttuvat, kun ongelma liikkuu eri yksilöön vaikuttavissa ympäristöissä.

Täten tutkimuskysymyksemme on:

Minkälaisena nuorten syrjäytymisprosessi ja sen tukitoimet kuvataan mediateksteissä?

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimusaineisto ja sen keruu

Tutkimusaineistomme koostuu verkossa julkaistuista suomalaisista mediateksteistä, jotka käsittelevät nuorten syrjäytymistä, syrjäytymisen ennalta ehkäisemistä ja syrjäytymisen tukitoimia. Mielenkiintomme aiheeseen heräsi Määtän ym. (2020) raportista koulua käymättömistä nuorista. Koulupudokkuuden ja koulua käymättömyyden rinnalle nousi useita mediatekstejä nivelvaiheen koulutuksista sekä henkilötarinallisia mediatekstejä nuorten syrjäytymisestä. Täten päätimme laajentaa aihettamme koulupudokkuudesta ja sen ehkäisemisestä nuorten syrjäytymiseen ja sen ehkäisemiseen.

Aineiston keruu aloitettiin 26.1.2022 ja lopetettiin 10.2.2022. Päätimme käyttää internetistä löytyviä mediatekstejä helpon saatavuuden ja käsiteltävyyden vuoksi. Aluksi etsimme Google-hakukoneella erilaisilla hakusanoilla mediatekstejä ja kopioimme niistä sopivat URL-osoitteet Google Docs kansioon. Mediatekstien hakusanoina käytimme: *koulupudokkuus, luvattomat poissaolot, koulu jäi kesken, syrjäytyminen, syrjäytyminen + koulu, neet-
nuoret, neet, jopo, valma, lintsaus, nivelvaihe.*

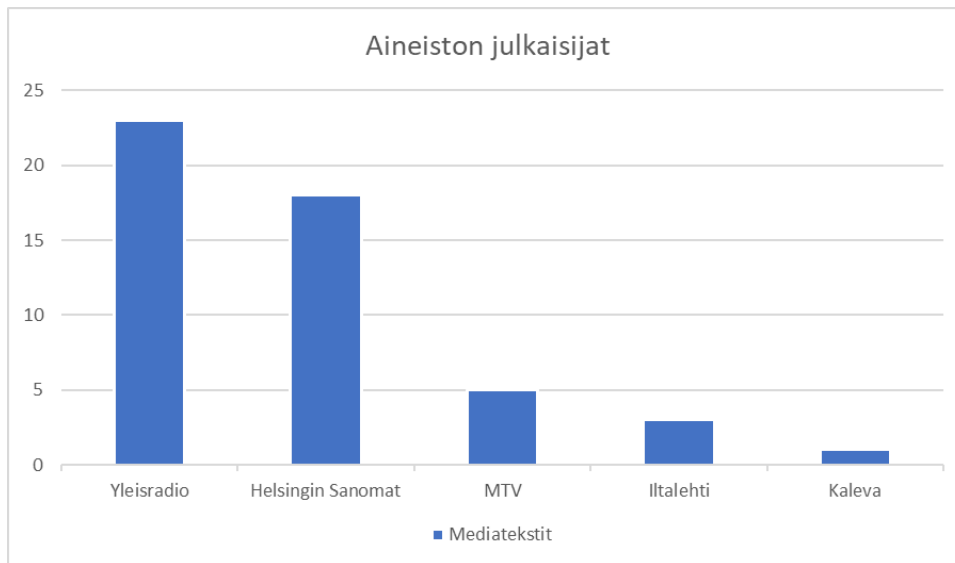
Mediatekstin alle kirjoitimme sen julkaisupäivämäärän ja lyhyen kuvauksen uutisesta. Huomasimme pian suurimman osan sopivista mediateksteistä olevan Ylen tai Helsingin Sanomien tuottamia, joten siirryimme Ylen sekä Helsingin Sanomien omiin hakukoneisiin. Näin pääsimme suoraan käsiksi teksteihin ilman pitkiä selailuprosesseja. Aluksi mediatekstejä oli noin 80, mutta tutkimusaiheen tarkentumisen jälkeen valitsimme lopulliseen tarkasteluun 45 mediatekstiä, jotka ajoittuivat vuosille 2017–2022. Rajauksen ulkopuolelle jäi mediatekstejä, jotka olivat vanhempia tai aiheen sivusta. Esimerkiksi Nuorisotakuu-hankkeeseen liittyvä uutisointi vuosilta 2013–2015 jätettiin lopullisen aineiston ulkopuolelle. Mieliptidekirjoitukset rajasimme pois.

Tutkimuksemme otos oli harkinnanvarainen, johon valitsimme tutkimustehtäväämme sopivaa aineistoa. Verkkomedialle on tyypillistä, että niissä yhdistellään tekstiä, kuvaa ja joskus ääntä sekä videota. Aineistoomme sisällytimme vain tekstit ja kuvatekstit. Pohdimme myös kuvien säilyttämistä, mutta päädyimme pelkkien tekstien säilyttämiseen selkeyden vuoksi. Mediatekstien tekstit ja kuvatekstit toivat myös itsessään tarpeeksi konkreettista aineistoa, joten kuvien ja mahdollisten videoiden mukaan ottaminen toisi lisää työmäärään sekä abstraktiutta aineistoon. Siirsimme kaikki mediatekstit yhteen Google Docs-tiedostoon. Tiedostossa oli 215 sivua, kun tekstit oli asetettu Times New Roman -fontiksi, fonttikoko 12 ja riviväli 1,5.

5.2 Aineiston luonne

Matikaisen ym. (2020, s.17) mukaan uutismediaverkkosivut tai mobiilisovellukset ovat nykyisin tärkein saatavilla oleva uutislähde. Suomalaisista uutismediasta kolme suurinta ja luotettavimpana pidettyä ovat Yleisradion (Yle) uutiset, Helsingin Sanomat sekä MTV Uutiset (Matikainen ym., 2020, s.19). Keräsimme analysoidusta aineistosta yli 80 prosenttia näistä kolmesta suurimmasta ja luotettavimpana pidetystä mediasta. Muita lähteitä mediateksteille edellä mainittujen lähteiden lisäksi olivat Iltalehti sekä Kaleva. Aineisto jakautui eri medioiden kesken seuraavasti: Yleisradio 23 mediatekstiä, Helsingin Sanomat 18 mediatekstiä, MTV viisi mediatekstiä, Iltalehti kolme mediatekstiä ja Kaleva yksi mediateksti. Kuviossa 1 havainnollistetaan mediatekstien julkaisut aineistossamme.

Kuvio 1

Yle on suomalaisten oma julkisen palvelun mediayhtiö (Yle, 2022), jonka tarkoitus on lisätä ymmärrystä yhteiskunnallisista ilmiöistä ja vahvistaa yhteiskuntaa ja kulttuuria. Ylen osakekannasta 99,98 % on valtion omistuksessa. Muita osakkeenomistajia ovat muun muassa media-alan yritykset. Helsingin Sanomat on Sanoma Media konserniin kuuluva sanomalehti, jota julkaistaan myös verkkojulkaisuna (Sanoma, 2022). Helsingin sanomat ovat levikiltään viikossa yli 1,6 miljoonaa ihmistä tavoittava media, kun painettu- ja digilevikki lasketaan yhteen (Media Audit Finland, 2021). MTV Uutiset kuuluu osaksi kaupallista MTV Oy mediakonsernia. MTV Uutiset tavoittavat kokonaisuudessaan yli kolme miljoonaa suomalaista viikoittain, kun yhteen lasketaan tv sekä digitaaliset palvelukanavat (MTV, 2022). Iltalehti on osa suomalaista Alma-media konsernia ja sen viikoittainen tavoitavuus on 3 miljoonaa ihmistä digi- ja printtimedia yhteenlaskettuna (Alma Media, 2022). Kaleva Median tavoitavuus digi- ja printtilevikki yhteenlaskettuna on viikoittain 410000 (Media Audit Finland, 2021).

5.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksemme on luonteeltaan laadullinen. Laadullisen tutkimuksen tavoite on ymmärtää, kuvata tai antaa tulkinta jollekin ilmiölle (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98). Tässä tutkimuksessa olemme kiinnostuneita mediatekstien sisällöistä. Toteutamme aineiston analyysin diskurssitutkimuksena tehtävänä laadullisena tutkimuksena. Diskurssitutkimuksessa tutkitaan kielen käyttöä, miten se näyttäytyy sosiaalisena toimintana (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 14).

Diskurssitutkimuksena tehtävälle laadulliselle tutkimukselle ei ole olemassa yhtä jokaiseen tutkimukseen sopivaa valmista raamia. Teimme tutkimuksemme toteutukselle omat raamit yhdistäen laadullisen tutkimuksen yleisiä käytänteitä mukaillen Tuomi & Sarajärveä (2018) ja diskurssitutkimusta mukaillen Pietikäistä & Mäntystä (2019).

Käytimme aineiston analysointivaiheessa Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 109) mukaista analyysin etenemisjärjestystä. Aluksi redusoidimme eli pelkistimme aineiston merkitsemällä aineistosta olennaiset ilmaisut värikoodeilla. Tämän jälkeen klusteroimme eli ryhmittelimme ilmaisut samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien mukaan. Pietikäisen ja Mäntysen mukaan (2019, s. 156) kertomukset ovat vaikutusvaltainen keino tuoda yhteen tunteet ja tapahtumat. Keskityimme tarkastelemaan ryhmittelyvaiheessa myös mediatekstien draamankaarta ja kiinnitimme erityistä huomiota niiden loppuratkaisuun. Pietikäisen ja Mäntysen (2019) mukaan kertomuksen loppuratkaisun tiivistää itse loppuratkaisu eli resoluutio, sekä loppuratkaisun jälkeen tapahtuva kooda, jossa mutkistava toiminta ratkeaa. Ryhmittelimme mediatekstit niiden koodojen ja resoluutioiden mukaan.

Tätä seurasi luokkien käsitteellistäminen eli abstrahointi. Tässä vaiheessa luokille annetaan kielellisille ilmauksille teoreettisia käsitteitä, joiden avulla lähestytään kohti johtopäätöstä (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 109–111). Päädyimme muodostamaan pääluokat draamankaaren kautta tehdyn diskurssitutkimuksen perusteella. Alaluokat muodostettiin analyysissä Brofenbrennerin ekologisen systeemitteorian tasoissa havaittujen muutosten kautta.

Aineiston kokoamisen aikana teimme teoriaohjaavaa luentaa, jolloin huomasimme, että tekstissä kuvatut syrjäytymisprosessin ja tukitoimien kuvaukset voidaan jakaa Bronfenbrennerin (1979) ekologisen systeemiteorian mukaan. Yhdysvaltalainen psykologi Urie Bronfenbrenner kehitti alun perin systeemiteoriaansa lasten kehityksen tutkimista varten. Siitä on tullut vuosien saatossa kehys moniin eri ympäristöihin. Tässä tutkimuksessa käytämme Bronfenbrennerin ekologista systeemiteoriaa kehyksenä, kun tarkastelemme yksilöä osana koulutusjärjestelmää. Siraj ym. (2014) mukaan Bronfenbrennerin systeemiteoria soveltuu hyvin NEET-nuorten elämän ongelmien monimuotoisuuden hahmottamiseen. Lőrinc ym. (2019) käyttivät myös Bronfenbrennerin ekologista systeemiteoriaa tutkiessaan syitä britannialaisten nuorien syrjäytymiseen.

Bronfenbrennerin ekologisen teoriaa (1979) mukaan voidaan yksilöä tarkastella koulutusjärjestelmässä mikro-, meso-, ekso- ja makrotasolla. Mikrotasolla yksilöön vaikuttaa esimerkiksi lähipiiri: perhe, oma luokka, kaveripiiri, harrastukset. Mesotasolla vaikuttaa oma koko koulu, naapurusto ja lähiympäristö. Eksotasolla vaikuttaa koululaitos, vanhempien työpaikat sekä arvot. Makrotasolla vaikuttaa valtiotason päätökset, yleinen taloustilanne, maailmanpoliittinen tilanne. Bronfenbrenner on lisännyt aika- eli krono-ulottuvuuden teoriaansa. Tässä tutkimuksessa krono-ulottuvuus esiintyy yksilön vaihtaessa, alakoulusta yläkouluun, peruskoulusta toiselle asteelle tai nuorisopalveluista aikuisuuden palveluihin. Tudgen ym. (2009) esittivät, että kronosysteemiä käytettäessä voidaan huomioida muutokset sekä yksilö- että systeemitasolla.

5.4 Eettiset ratkaisut

Tutkimuksen aineiston valintaan vaikuttivat kiinnostuksemme syrjäytymistä ja sen tukitoimia kohtaan. Koemme, että nuorten ja nuorten aikuisten tukeminen on tärkeää ja heidän tukemisensa vaatii lisää tietoa. Medioiden tutkiminen on

mielestämme konkreettinen tapa lähestyä ilmiötä, koska tavallinen kansalainen muodostaa sitä kautta oman näkemyksensä syrjäytyneistä nuorista.

Olemme noudattaneet hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Joita on rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimuksen aineiston analysoinnissa ja sen tulosten esittämisessä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Olemme koonneet aineistomme järjestelmällisesti. Aineistomme on julkisesti saatavilla ja pystyimme käyttämään niitä ilman erillisiä lupia. Aineistomme omilla nimillä esiintyvät henkilöt ovat luopuneet anonymiteetistään mediatekstien julkaisuhetkellä. Emme korosta tässä tutkimuksessa ketään toimittajaa, henkilöä tai mitään julkaisua, vaan kiinnostuksemme kohteena on mediatekstien sisältö.

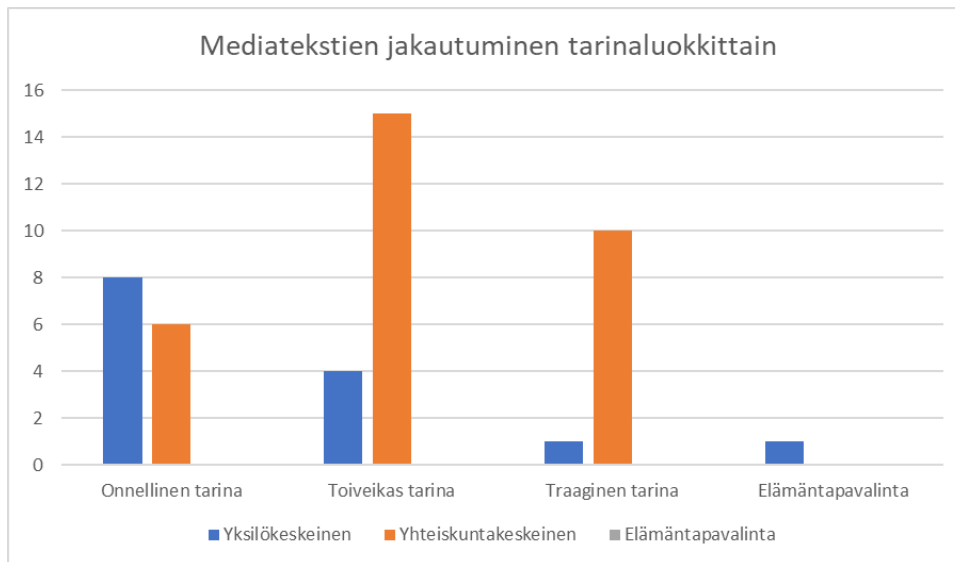
Olemme dokumentoineet aineiston hakuprosessit huolella ja pystymme sitä kautta kertomaan, miten olemme päätyneet ottamaan mediatekstin osaksi aineistomme. Mediatekstit on tallennettu juuri siinä muodossa, miten ne on julkaistu.

Tutkimuksemme tarkoitus on olla mahdollisimman puolueeton. Olemme kuitenkin toimineet ennen tämän tutkimuksen tekemistä median kuluttajina. Tämän tutkimuksen osalta suhteemme mediateksteihin on syventynyt mediatutkijan tasolle. Aiemmat kokemuksemme median kuluttajina on kuitenkin vaikuttaneet pysyvästi mielipiteisiimme ja arvoihimme, jotka vaikuttavat myös tähän tutkimukseen (Nieminen & Pantti, 2009, s. 105). Laadullista diskurssitutkimusta mediasta tekevä tutkija on samaan aikaan tutkimusprosessin luoja ja tulkitsija (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 160). Pyrimme tunnistamaan omat arvomme ja asemamme, sekä jättämään ne pois tästä tutkimuksesta. Tähän pyrimme pääsemään keskustelemalla näistä asioista toistemme kanssa ennen tutkimuksen tekoa sekä tehdessämme tutkimusta. Täydelliseen neutraaliuteen tuskin pääsemme, mutta pyrimme mahdollisimman neutraaliin ulosantiin.

6. TULOKSET

Media kuvaa nuorten syrjäytymistä neljänä eri tarinamuotona: onnellinen tarina, toiveikas tarina, traaginen tarina ja elämäntapavalinta -tarina. 45 mediatekstistä oli 19 toiveikasta tarinaa, 14 onnellista käännetarinaa, 11 traagista tarinaa sekä yksi elämäntapavalinta- tarina. Nämä tarinaluokat jaettiin vielä yksilön- ja yhteiskunnan ulottuvuuksiin. Onnellisista tarinoista kahdeksan oli yksilökeskeisiä ja kuusi yhteiskuntakeskeisiä. Traagisista tarinoista yksi oli yksilökeskeinen ja 10 oli yhteiskuntakeskeisiä. Toiveikkaista tarinoista neljä oli yksilökeskeisiä ja 15 oli yhteiskuntakeskeisiä. Elämäntapavalinta oli erillinen yksittäinen yksilökeskeinen tarina, mikä ei osunut onnellinen/toiveikas/traaginen-luokitteluun. Kuviossa 2 pyrimme havainnollistamaan tekstien määrällisen jakautuneisuuden.

Kuvio 2

Havaitsimme, että näistä tarinamuodoista yksilön tarinat noudattavat selkeän draaman kaaren omaavaa rakennetta. Rakenteessa korostuu tarinan loppuratkaisu eli resoluutio, sekä nykyhetken palaaminen eli kooda. Onnellisissa ja toiveikkaissa yksilön tarinoissa tapahtuu positiivinen resoluutio

eli käänne, jonka avulla yksilö pääsee pois syrjäytyneen asemasta. Onnellisen ja toiveikkaan yksilön tarinan eroavaisuus tulee ilmi erityisesti koodassa. Onnellisessa yksilön tarinassa koodassa palataan nykyhetkeen, jossa yksilö on takaisin opiskelu- ja työyhteiskunnassa. Toiveikkaiden yksilön tarinoiden nykyhetkessä ei olla saatu täyttä varmuutta pysyvästä onnellisesta käänneratkaisusta, vaan ollaan unelmien tasolla. Traagisen yksilötarinan resoluutiossa tuotetaan osittain syrjäytyneessä asemassa oleva kuva ja koodassa tulee esiin huolet ja epävarmuus selkeän toiveikkuuden sijaan.

Siinä missä yksilökeskeisissä teksteissä keskityttiin yksilön kokemukseen ja tarinaan, yhteiskuntaorientoituneissa teksteissä tukitoimista tuotettu kuva perustui mittareihin, numeroihin ja resursseihin. Myöskään draaman kaarta ei ollut samalla tavalla kuin yksilön tarinoissa. Onnellisissa yhteiskunnan tarinoissa kerrotaan onnistumisesta, joka on tuottanut selkeän tilastoivan faktan. Traagisissa yhteiskunnallisissa tarinoissa kyseessä on tilastoitu epäonnistuminen, jossa havaitaan uusi yhteiskunnallinen haavoittuvaisuus. Toiveikkaissa yhteiskunnallisissa tarinoissa seurataan uutta tukimuotoa, jonka toimivuutta ei voida vielä arvioida kunnolla sen uutuuden vuoksi. Tämän tukimuodon tarkoitus on ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja alustavat havainnot luovat tarinaan toiveikkuutta. Vaikka yhteiskunnallisissa teksteissä ei ole perinteistä draamankaaren rakennetta, käytämme selkeyden vuoksi kaikista teksteistä ilmausta "tarina".

Olemme tehneet nostoja kaikkien seitsemän tulosluokan mediateksteistä. Nämä nostot ovat tyyppiesimerkkejä tulosluokasta. Niissä on selkeimmin oman luokkansa yhtenäiset piirteet sekä muista luokista erottavat piirteet. Aineistossamme oli myös COVID-19 pandemiaan liittyviä huomioita. Vaikka pandemian koettiin lisäävän syrjäytymistä, niin aineistossamme se oli yksi taustatekijä muiden joukossa. Emme nostaneet esimerkeissämme pandemiaan liittyviä tekstiotteita tämän takia.

Kuviossa 3 on havainnollistettu tulosluokkien yksinkertaistettu esiintyminen Bronfenbrennerin ekologisen systeemiteorian tasoilla. Yksinkertaistetulla havainnollistamisella pyritään selkeyttämään tasot, millä mediatekstit esiintyvät pääpiirteittäin. Jokainen tulosluokka esiintyy kaikilla tasoilla, joten kyse on vain yksinkertaistetusta havainnollistuksesta tulosluokkien päätasosta. Yhteiskunnallisissa tarinoissa ollaan pääsääntöisesti makro- ja eksotasoilla. Yksilön tarinat esiintyvät taas pääpiirteittäin meso- ja mikrotasoilla.

Kuvio 3

Käytämme Bronfenbrennerin systeemiteorian tasoja selkeyden vuoksi vain tarpeen tullen. Lisäksi laitamme tasomerkitöjä sulkumerkkien sisälle.

6.1 Onnellinen tarina

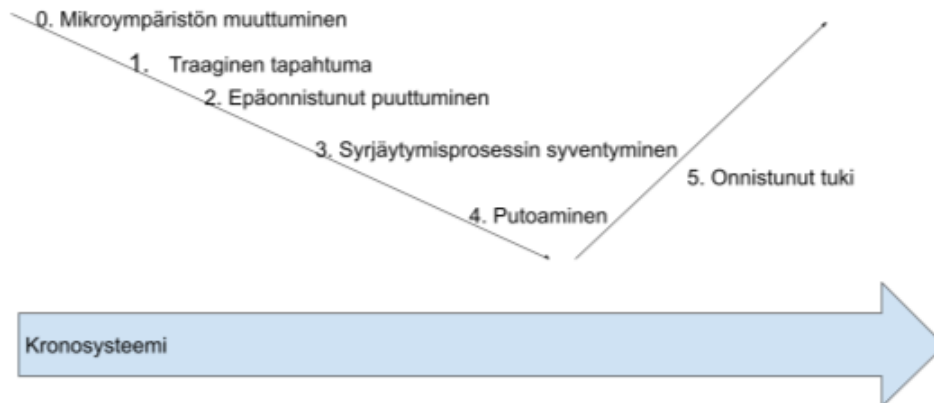
Onnellinen tarina ilmeni aineistossa kahdella tavoin. Yksilökeskeisissä tarinoissa nuoret kävivät syrjäytyneen yksilön tilassa, mutta päätyvät yhteiskuntaan kiinnittyneiksi yksilöiksi. Yhteiskunnan onnellisissa tarinoissa korostettiin yhteiskunnallisten, toteutettujen tukitoimien merkitystä syrjäytymisprosessin katkaisemisessa.

Yksilöön keskittyvässä onnellisessa tarinassa teksti kertoo henkilöstä, joka on voittanut syrjäytymisen. Tarinassa käydään läpi syrjäytymisprosessi alusta loppuun kertoen yhteiskunnasta syrjäyttävät sekä kiinnittävät tekijät. Yhteiskunnan onnellisessa tarinassa kerrotaan yhteiskunnassa tapahtuneesta onnistumisesta, joka on todettu tilastollisesti faktaksi. Tilastollista onnistumista perustellaan tekstissä tarkemmin konkreettisilla esimerkeillä.

6.1.1 Yksilön onnellinen tarina

Yksilön onnellisissa tarinoissa kuvataan tyypillisesti yksilön aiempia syrjäytymiseen johtaneita kokemuksia. Kuviossa 4 kuvataan yksilön onnellisen tarinan draaman kaarta. Syrjäytymiseen on johtanut kiusatuksi joutuminen, tuen puute tai sen epäonnistuminen, psyykkinen oireilu tai järjestelmien ulkopuolelle ajautuminen. Syrjäyttävät tapahtumat alkavat yleensä, kun nuoren kouluympäristö vaihtuu alakoulusta yläkouluun tai peruskoulusta toiselle asteelle. Tällöin kronosysteemissä edetään mikrosysteemistä toiseen.

Kuvio 4

Alla olevassa aineistoesimerkissä Hannoa kuvataan “tavalliseksi ja tunnolliseksi pojaksi” alakoulussa, mutta yläkouluun siirryttyään hänen kuvataan joutuneen kiusatuksi. Kuvaukset Hannon taustasta pyrkivät korostamaan sitä kuvaa, että yläkoulu paikkana on sellainen, jossa jopa tavallinen Hanno voi joutua kiusatuksi.

“Hanno oli alakoulussa tavallinen, tunnollisesti koulua käyvä nuori poika” T1

“Siellä (yläkoulussa) ilmeni kiusaamista ja seiskaluokalla alkoi tulla poissaoloja” T1

Hannon tapaus kuvaa myös yleisesti siirtymävaiheisiin liittyvää kriittistä hetkeä, jossa yksilö vaihtaa uuteen ympäristöön. Suomalaisen koulutusjärjestelmän kronosysteemiin rakentuu kaksi kriittistä siirtymävaihetta: alakoulusta yläkouluun siirtyminen ja peruskoulusta toiselle asteelle siirtyminen. Siirtymävaiheessa tapahtuu yleensä mikro- ja mesoympäristön muutos. Koulu on fyysisesti eri paikassa, luokkakaverit vaihtuvat, opettajakunta vaihtuu ja opetus muuttuu. Aineistossa nämä siirtymävaiheet korostuvat. Tällöin traagiset tapahtumat alkavat. Hannon tapauksessa tämä tarkoitti kiusatuksi tulemistä.

“Hän muistaa valvoneensa lukuisia öitä, sillä kouluun meneminen pelotti. Lopulta Hanno ei pystynyt lähtemään kouluun pitkään aikaan.” T1

Hannon kokemuksissa yläkoulussa nousee esiin hänen kiusaamisestaan johtuva pelko mennä kouluun ja koulun pelkoon liittyvä psykologinen oireilu, mikä ilmeni unettomuutena. Hannon tilanteeseen yritettiin puuttua koulun henkilökunnan toimesta, mutta tuki epäonnistui. Tämä puolestaan johti kiusaamisen pahenemiseen ja syrjäytymisprosessin syvenemiseen.

“Tilannetta pyrittiin selvittämään koulukuraattorien avulla sekä myös rehtorin kertaluontoisella puuttumisella. Kiusaaminen kuitenkin vain paheni” T1

Onnellisissa tarinoissa syrjäytyminen kuitenkin voitetaan käännehetkellä onnistuneen intervention kautta, jolloin yhteiskunnalliset tukitoimet saavat syrjäytymisen prosessin keskeytettyä.

“Vuotta myöhemmin hän (Hanno) suoritti peruskoulun loppuun Tuuve-hankkeen kautta verkossa. Hän kokee oppimisympäristön olleen hyvin järjestetty. Opinnot suoritettiin etänä käytännössä täysin itsenäisesti” T1

Hannon tapauksessa tarinan loppuratkaisu eli resoluutio tapahtuu hänen päästessä suorittamaan oppivelvollisuuden loppuun Tuuve-hankkeessa (makrotaso), joka mahdollistaa opintojen suorittamisen loppuun etäopiskeluna verkon kautta (mikrotaso).

Onnistuneen intervention lisäksi yksilöt saivat tukea omasta lähipiiriltään (mikrotaso). Positiivisten kokemusten omassa sosiaalisessa elämässä kuvattiin edesauttavan tarinoissa syrjäytymisprosessin pysäyttämistä. Hannon tapauksessa sosiaalisten suhteiden lisääntyminen tapahtui sekä vapaa-ajalla että kouluympäristössä. Vanhan kaverin uudelleen löytäminen kuvataan auttaneen Hannon kiinnittymistä yhteiskuntaan.

“Vanhaan superhyvään kaveriin pääsin muutaman vuoden yhteyden katkeamisen jälkeen tutustumaan paremmin.” T1

Hanno siirtyi toisen asteen opintoihin Tuuve-hankkeen jälkeen. Tarinan koodassa tulee ilmi nykyhetki, jossa Hanno opiskelee Steiner-lukiossa. Lukiossa Hanno on kohdannut jälleen uuden ympäristön ja uudet luokkakaverit. Hänen kuvataan kartuttaneen omaa kaveripiiriä. Luokka (mikrotaso) ja koulu (mesotaso) ympäristönä huomioi hänet yksilönä paremmin myös vertaissuhteiden puolesta.

“Nyt Hanno opiskelee Steiner-lukiossa. Nuori mies kertoo saaneensa lähiaikoina enemmän iloa asioista.” T1

“Hän muistaa vajaa vuosi sitten jännittäneensä ensimmäisiä koulupäiviä menneisyytensä vuoksi ja pelänneen ulkopuolelle jäämistä. Pelko osoittautui kuitenkin turhaksi, sillä jo ensimmäisten päivien jälkeen eräs luokkalainen tuli juttelemaan hänelle.” T1

6.1.2 Yhteiskunnallinen onnellinen tarina

Yhteiskunnallisissa onnellisissa tarinoissa tuotetaan kuvaa tukitoimimuotojen tai niihin liittyvien päätösten onnistumisesta. Onnistuminen voi olla valtakunnallinen tai paikallinen. Parantunut työllisyystilanne, NEET-asteen pienentyminen tai valma-koulutuksesta korkealla prosentilla siirtyminen toiselle asteelle, olivat esimerkkejä indikaattoreista, joilla onnistumista todennetaan.

“Tilasto: Syrjäytyneiden nuorten määrä on laskenut, syrjäytyneitä silti yhä 60 000 – ministeri pitää tärkeänä "yhden luukun" palveluita” T21

Tarinan 21 otsikoinnista nousee esiin syrjäytyneisyyden valtakunnallisen tason väheneminen (makrotaso) tilastoon vedoten, mutta samassa lauseessa otetaan kantaa syrjäytymistä ehkäisevän palvelujärjestelmän keskitettyyn saavutettavuuteen. Tällaiseksi toiminnaksi tarinassa 21 on nostettu Ohjaamo-toiminta, johon viitataan palveluna, josta nuori saa kaiken tarvittavan tuen “yhdeltä luukulta” ja matalalla kynnyksellä.

“Ohjaamojen toiminnan vakinaistaminen tällä hallituskaudella on ollut merkittävä päätös ja edistysaskel syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tavoittamiseksi. On tärkeää, että rakennamme nämä palvelut nuoria itseään kuunnellen, ja että apua saa matalalla kynnyksellä “yhdeltä luukulta”, sanoo työministeri Jari Lindström.” T21

Ohjaamojen toiminnan vakinaistaminen nostetaan esiin merkittävänä päätöksenä ja edistysaskeleena, sillä sen kuvataan tavoittavan syrjäytymisvaarassa olevat nuoret. Tarinassa rakennetaan kuvaa laajemmasta yhteiskunnallisesta päätösprosessista Ohjaamo-toiminnan taustalla, eikä puhuta ohjaamosta pelkästään paikallisena toiminnallisena tukitoimena.

Tarinassa 21 otetaan huomioon myös laajempi makrotaloudellinen kuva, jolla osittain selitetään syrjäytyneiden nuorten määrän vähenemistä parantuneen työllisyyden kautta. Tilanteen paranemisen kuvauksessa käytetään tarkkoja tilastollisia lukumääriä syrjäytyneiden nuorten määrästä.

“Yhteiskunnan eriarvoistumista ja syrjäytymistä vastaan työskentelevän Me-säätiön toimitusjohtaja Ulla Nord sanoo, että viime vuonna 15–29-vuotiaita syrjäytyneitä nuoria oli lähes 68 000 ja nyt luku on 60 100. ‘Viimeisiin lukuihin vaikuttaa se, että taloustilanne on ollut erittäin hyvä ja nuorisotyöttömyys on laskenut erittäin merkittävästi viimeisen vuoden aikana’ Nordin mukaan työllisyyden paraneminen ei ole ainoa syy myönteiselle kehitykselle.” T21

Vastaavasti onnistuneeksi yhteiskunnalliseksi (eksotaso) koulutus uudistukseksi on nostettu tarinassa 37 valma-koulutus, eli ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus. Valma-koulutus on niin sanottu nivelvaiheen koulutus, joka sijoittuu peruskoulun ja toisen asteen väliin. Valma-koulutukseen voi hakea yhteishaussa ja siinä voi opiskella myös lukio-opintoja.

“Ammattikoulun etsikkoluokka syrjäyttää perinteisiä kymppiluokkia – tulijoita enemmän kuin ryhmiin mahtuu” T37

Tarinan 37 otsikoinnissa nousee esiin valman kymppiluokat “syrjäyttävä” yleistyneisyys ja suosio. Valmasta on olemassa myös rinnakkainen vastaava, mutta poistumassa oleva tukimuoto kymppiluokka. Tukimuodoista valman kuitenkin kuvataan yleistyvän valtakunnallisesti. Termiä “syrjäyttää” käytetään siis median toimesta monissa eri konteksteissa tehostukseen ilmaisua.

Tarinassa 37 kuvataan valma-koulutuksen paikallista onnistumista Saimaan ammattiopisto Samossa “hyvin tuloksekkaaksi”, jolla viitataan korkeaan jatkokoulutukseen pääsyn asteeseen. Mieluisaan jatkokoulutukseen pääsystä kirjoitetaan prosentuaalista astetta käyttäen, jolloin viesti valma-koulutuksen numeraalisesta tuloksekkaisuudesta välittyy lukijalle selkeämmin.

“Saimaan ammattiopisto Samossa valma-koulutus on osoittautunut hyvin tuloksekkaaksi. 80–90 prosenttia koulutuksen käyneistä löytää itselleen mieluisan jatkokoulutuspaikan.” T37

6.2 Traaginen tarina

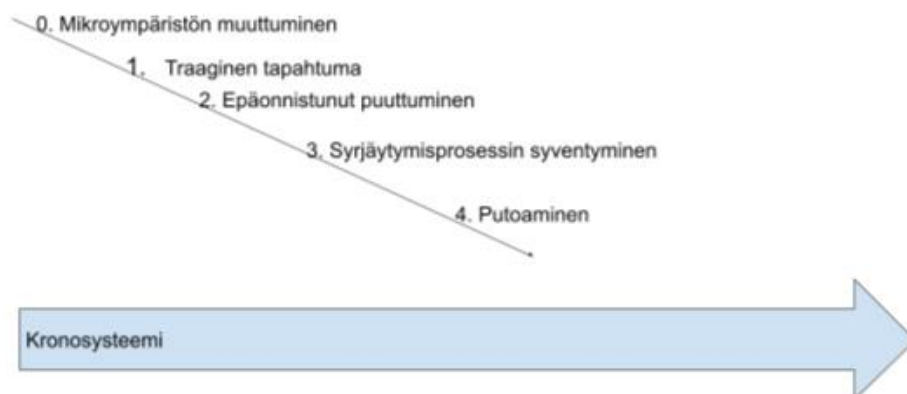
Traagiset tarinat esiintyvät mediateksteissä tarinoina, joissa on epäonnistuttu tuen antamisessa tai havaittu tietty ryhmä, joka ei ole saanut tarpeeksi tukea. Tarinat voivat keskittyä yksilöön, jolloin hänen henkilökohtainen tarinansa kerrotaan draamankaarta hyödyntäen. Valtakunnallisessa traagisessa tarinassa keskitytään laajempaan kontekstiin. Valtakunnallisiin tarinoihin liittyy usein

yhteiskunnallinen päätös tai tuore tutkimus, joka nostaa uuden huolen aiheen. Huolen aiheeseen ei ole löydetty ratkaisua ja traaginen sekä pessimistinen sävy pysyy tarinan loppuun asti.

6.2.1 Yksilöllinen traaginen tarina

Traagiset yksilötarinat kertovat yksilöstä, joka on syrjäytymässä tai on syrjäytynyt. Taustalla on yleensä epäonnistunutta puuttumista, mikä on laskenut yksilön motivaatiota edes hakeutua uusiin tukimuotoihin. Syrjäytymisprosessi on samanlainen kuin onnellisessa tarinassa, mutta onnistunutta puuttumista ei ole ja vaara täydelliselle putoamiselle on edelleen läsnä. Kuviossa 5 kuvataan traagisen tarinan draamankaarta.

Kuvio 5

Nostamme esimerkiksi Henkan, joka on lopettanut koulunkäynnin ja on täten vaarassa pudota koulu- ja työyhteiskunnasta. Henkkaa kuvataan myös fiksuksi ja urheilulliseksi, eikä hänellä ole diagnosoitu tarkkaavaisuushäiriötä.

"Hän on urheilullinen, sanavalmis ja fiksun oloinen poika." T41

"Henkalla esimerkiksi ei ole diagnosoitu mitään tarkkaavaisuushäiriötä, mutta psykologin kuvauksen mukaan nuorukaisella on 'helposti tylsistyvät aivot'" T41

Henkan kohdalla tuotetaan kuvaa, jossa nuori tekee itse valinnan olla lähtemättä kouluun. Nukkuminen, Netflixin katsominen ja pelaaminen on nostettu Henkan opiskelua korvaavaksi toiminnaksi.

“On helppo jäädä nukkumaan tai nousta katsomaan Netflixiä tai pelaamaan.” T41

Tarina jatkuu kuvauksella siitä, ettei Henkka viihdy koulussa. Hannon tavoin myös Henkan ongelmien kerrotaan alkaneen yläkoulussa. Ongelmat ovat syventyneet ajan myötä. Syrjäytymisprosessin syveneminen tulee esiin tarinan vaiheessa, jossa ongelmien kuvataan eskaloituneen erittäin suuriksi ja “levinneen käsiin”. Täyttä koulupudokkuutta ei mainita tekstissä, mutta poissaolo-ongelmien kerrotaan olevan erittäin suuria.

“En muista, milloin koulussa olisi viimeksi ollut kivaa, hän sanoo.” T41

“Kiinnostus koulunkäyntiin oli alkanut hiipua yläkoulun alkaessa. Kahdeksannella luokalla poissaoloista oli tullut ongelma ja yhdeksännellä luokalla se “levisi käsiin”, kertoo Henkan äiti, Suvi.” T41

Tarinaa jatketaan tuottamalla koulupoissaolojen taustalla olevia syitä. Esiin nostetaan rehtoreiden kommentteja aiheesta. Rehtoreiden nostoissa koulupudokkuuden syiksi mainitaan niin vanhempien kykenemättömyys huolehtia lapsistaan, kuin lasten oma valinta olla tulematta kouluun.

“Isompi osa huoltajista on kykenemättömiä huolehtimaan siitä, että lapsi lähtee aamulla kouluun.” Rehtori, 58” T41

“Omaehtoisuus on lisääntynyt. Ei haluta tulla, ei kiinnosta, ottaa päähän”. Rehtori, 48” T41

Rehtoreiden nostoissa tuli esiin myös koulujen kokema haasteellisuus kohdata koulupudokkuuden ehkäisy. Perimmäiseksi syyksi tarjotaan kuitenkin lastensuojelun epäonnistumista.

“Tämä on koululle todellinen haaste. Lastensuojelu on tehoton ja voimaton sekä haluton puuttumaan asiaan.” T41

Henkankin poissaoloihin on yritetty puuttua monialaisella kokouksella (mesotaso), jossa on pyritty tukemaan Henkan opiskelumotivaatioita. Vaikka

Henkan äiti piti tapaamista hyvänä, niin Henkka ei itse kokenut saavansa oikeanlaista apua. Täten tukea voidaan pitää epäonnistuneena.

“Kerran Henkka oli palaverissa, jossa oli hänen äitinsä lisäksi kuusi aikuista keskustelemassa tilanteesta. Ne olivat luokanohjaaja, terveydenhoitaja, kuraattori, psykologi, erityisopettaja ja paikalla käynyt liikunnanopettaja. Äidin mielestä palaverista saatiin hyviäkin neuvoja siihen, miten opiskella, jos lukeminen ei huvita. Pojan oli kuitenkin vaikea hahmottaa, mitä apua siitä oli.” T41

Kun tarinan lopussa palataan tarkastelemaan Henkan koulupoissaolojen syytä, niin hänet tuotetaan itse omista koulupoissaoloista vastuussa olevaksi.

“En usko, että kukaan muu pystyy auttamaan. Minun pitäisi vain itse saada koulunkäynti kuntoon’, hän miettii.” T41

Tarinan resoluutiossa Henkka nähdään jo osittain syrjäytyneenä, sillä hänellä ei ole enää kaikki ovet auki. Hieman lohtua kuitenkin tarinan koodassa tuo toive oikean tuen löytämisestä ja ajatuksen tasolla oleva kymppiluokka. Toisin kuin toiveikkaissa tarinoissa (ks. luku 6.3.1), Henkan tapauksessa nousee tarinan koodassa esiin huomattavasti enemmän huolet ja tulevaisuuden epävarmuus, josta ei tuoteta yhtä selkeää ja toiveikasta visiota.

“Hän tietää itsekkin olevansa matkalla kohti sen verran kehnoa keskiarvoa, että kaikki ovet eivät ole auki jatko-opintojen kannalta. Juuri nyt hyvältä vaihtoehdolta tuntuu kymppiluokka, josta Henkan äiti ja kaveri vinkkasivat. Siellä numeroita voisi nostaa.” T41

6.2.2 Yhteiskunnallinen traaginen tarina

Yhteiskunnallisena valtakunnallisena tragediana syrjäytymistä kuvaillaan numeroiden, indikaattoreiden ja resurssien avulla. Nostamme esimerkeiksi kaksi mediatekstiä, joissa molemmissa on nostettu huoli miesten syrjään jäämisestä. Molemmat mediatekstit kuvaavat ongelman vedoten tuoreisiin tutkimuksiin. Näiden tekstien lisäksi käymme läpi kaksi itähelsinkiläisten jopo-luokkien lakkauttamiseen liittyvää mediatekstiä, joissa tämän resurssin poistuminen koetaan traagisena.

Tarinassa 16 miesten syrjäytymisen on esitetty alkavan jo varhaisessa vaiheessa peruskoulussa. Kyseessä on valtakunnallinen (makrotaso) epäonnistuminen.

"Miesten syrjäytyminen alkaa jo peruskoulussa - "On jumiuduttu kotiin jopa kahdeksi vuodeksi" T16

Myös tarinan 33 otsikoinnissa nostetaan esiin pelkän peruskoulun käyneiden rikolliselle tielle ajautuminen. Rikollisuudella esiintyy yhteiskunnallisista järjestelmistä syrjäyttävänä ilmiönä. "Rikollisella tiellä" viitataan rikollisuuden pysyvyyteen elämäntapavalintana, mikä jatkuu rikollisuuden parissa.

"Pelkän peruskoulun käyneistä pojista joka viides ajautuu rikolliselle tielle - tytöillä ei samaa ongelmaa" T33

Tarina 33 oli mediateksti tutkimuksesta, jossa selvitettiin koulutuksen ja rikollisuuden suhdetta. Tutkimuksen päätulos oli kouluttamattomien miesten rikollisuuden suuri osuus. Tarinassa 16 käsiteltiin EVA:n raporttia, jossa kerrottiin 79 000 miehen olevan työ- ja opiskeluyhteiskunnan ulkopuolella.

"Elinkeinoelämän valtuuskunta julkisti hiljattain hätkähdyttäviä tietoja työikäisten miesten syrjäytymisestä. Liki 79 000 miestä on pudonnut työelämän ulkopuolelle" T16

Näillä tilastollisilla nostoilla tuotetaan kuvaa yhteiskunnallisesta (makrotaso) tragediasta, joka johtuu miessukupuolen hukatusta työvoimapotentialista ja rikollisuuden pariin ajautumisen riskistä.

Tarina 33 oli lyhyt kuvaus tutkimuksen tuloksista, joiden lisäksi tutkimuksen tekijät puolsivat oppivelvollisuuden pidentämistä miesten rikollisuuden vähentämiseksi.

"Tutkimustulokset tukevat toisen asteen koulutuspaikkojen lisäämistä niillä aloilla, joihin on kysyntää. Lisäksi se, että tulostemme mukaan pelkkä koulutukseen pääseminen vähentää rikollisuutta, puoltaa oppivelvollisuuden pidentämistä", sanoo tutkimusprofessori Tuomas Pekkarinen" T33

Maanlaajuiseen (makrotaso) ongelmaan ollaan hakemassa maanlaajuisia ratkaisua. Tarina 33 ei ota laajempiin syrjäytymismekanismeihin tai taustatekijöihin, jotka johtavat kouluttamattomien miesten rikollisuuteen.

Tarinassa 16 lähdetään tutkimaan tarinaa 33 enemmän syrjäytymiseen johtavia taustatekijöitä ja mekanismeja. Toimittaja oli haastatellut Joensuun yliopistossa työskentelevää psykologi Minna Eskelistä.

“Syyt syrjäytymiseen ovat hyvin moninaiset, mutta Eskelinen erottaa muutamia yleisimpiä syitä. Yksi tärkeimmistä on kavereiden puute” T16

“Yksi iso riski syrjäytymiskehityksessä on kiusatuksi tuleminen. Oppimisvaikeudet puolestaan saattavat merkitä sitä, että oppilas ei tahdo tulla toimeen opettajankaan kanssa, vaan tarvitsee monenlaista tukea.” T16

Eskelinen kuvaa syrjäytymishaastetta hyvin yleisellä tasolla korostamatta miessukupuolta. Nuorten syrjäytymiseen liittyy sosiaalisten suhteiden vähäisyys. Yleinen yksinäisyys tai kiusaamisen takia sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle jääminen lisää syrjäytymisvaaraa nuoren omassa mikrosysteemissä. Myös taustatekijät ovat nostettu laajasti esiin.

“(Eskelinen) Vanhempien päihde-, talous-, mielenterveys- tai parisuhdeongelmat heijastuvat ikävällä tavalla kasvavan nuoren elämään. Joistakin perheistä löytyy myös ylisukupolvista huono-osaisuutta.” T16

“Nuoruus on monien mielenterveyshäiriöiden puhkeamisen aikaa, muistuttaa psykologi. Jos mielenterveysongelmiin ei saada apua ja ne jatkuvat aikuisuuteen, se altistaa syrjäytymiselle.” T16

Huonot kotiolot, ylisukupolvisuus, mielenterveysongelmat, sekä tuen puute on nostettu syrjäyttäviksi tekijöiksi. Myös kaikkien näiden haasteiden kasautuminen edesauttaa syrjäytymisprosessia. Syrjäytyminen näyttäytyy hyvin moniulotteisena prosessina, joka kohdistuu riskiryhmässä oleviin nuoriin, joille ongelmat kasaantuvat.

“Syrjäytymiskehitystä ruokkii ongelmien kasautuminen” T16

Vaikka molemmissa edellä mainituissa mediateksteissä nostetaan miessukupuoli ja sen ongelmat, niin kummassakaan tekstissä ei tarkastella miessukupuolelle omia ratkaisuja tai syitä. Ongelmaa pohditaan yleisellä tasolla, ottamatta kantaa alkuperäisen ongelman ratkaisuun eli nuorten miesten syrjäytymiseen tai kouluttamattomien miesten rikollisuuteen.

Yhteiskunnalliset tragediat eivät ole pelkästään valtakunnallisia tragedioita. Niitä voi olla myös paikallisella tasolla. Esimerkiksi tietyn alueellisen tukimuodon loppuminen tai rahoituksen vähentäminen voidaan kuvata traagisena tarinana. Joustavan perusopetuksen eli jopo-luokkien lopettaminen pääkaupunkiseudulla nousi kahdessa mediatekstissä käsiteltäväksi. Tarinoiden

otsikoinnissa nostetaan esiin koulutusjärjestelmässä tapahtuva muutos (eksotaso), mikä näyttäytyy käytännössä jopo-luokkien vähentämisenä.

“Helsinki leikkaa nyt niiltä nuorilta, joilta uhkaa jäädä peruskoulukin kesken, sanovat erityisopettajat – ‘Emme voi ymmärtää’ ” T5

“Peruskoulussa pinnistelevien luokkia halutaan vähentää pysyvästi Itä-Helsingissä” T11

Jopo-luokan oppilaat nostetaan tarinassa 5 esiin “niinä nuorina, joilta uhkaa jäädä peruskoulukin kesken”. Toisin sanoen jopo-luokan oppilaista tuotetaan kuvaa syrjäytymisvaarassa olevina nuorina, jotka kärsivät jopo-luokkien leikkauspäätöksestä. Tarinan 11 otsikossa vastaavasti viitataan jopo-luokkien oppilaisiin “peruskoulussa pinnistelevinä”, millä tuotetaan kuvaa tuen tarpeessa olevista nuorista.

“Vuosaarelaisopettajat sanovat olevansa syksyn päätöksestä kuin puulla päähän lyötyjä. He eivät ole koskaan nähneet yhä suurta hätää niin monella alueensa nuorella. Mihin nämä nuoret sitten nyt ovat menossa, kun heille sanotaan ei? ‘Siihen meillä ei ole vastausta’, opettajat sanovat. Suuri huoli heillä on.” T5

“Vuosaarelaiset erityisluokanopettajat kertoivat tuolloin, että jopo-opetusta tarvitsevia nuoria olisi alueella paljon, mutta heitä ei saa syksyllä ottaa vastaan jatkuvan haun kautta kuten tavallisesti.” T11

Molemmissa tarinoissa jopo-luokan opettajat kuvataan oppilaista huolehtijoina, jotka näkevät jopo-luokille suuren tarpeen. Leikkauspäätöksen tehneet virkamiehet esitetään toimiensa kautta näiden nuorten tilaan (mikrotaso) vaikuttajina, jotka haluavat lopettaa työelämälähtöiseksi ja toiminnalliseksi kuvatun jopo-opetuksen. Perustellen lopettamista aiemmin täyttämättä jääneillä paikoilla ja lähikoulun tuella.

“Opetus on työelämälähtöistä ja toiminnallista. Ei ole vain yhtä tet-harjoittelua, vaan monta työssäoppimisjaksoa. Muulloin kuin epidemia-aikaan opetukseen kuuluu paljon retkiä, leirejä ja tutustumiskäyntejä.” T5

“Virkamiehet perustelevat esitystä sillä, että paikkoja on useina vuosina aiemminkin jäänyt täyttämättä. Esityksen mukaan myös yhä useampi oppilas haluaa jäädä lähikouluunsa sen sijaan että vaihtaisi joustavaan perusopetukseen toisaalle.” T11

Tarinassa 5 jopo-luokan opettajat ovat virkamiesten kanssa osittain samaa mieltä lähikouluun lisättävän tuen tärkeydestä.

“Vuosaaren opettajat sanovat, että tukiresurssien lisääminen omaan lähikouluun on hyvä asia. Se ei vain riitä kaikkien kohdalla.” T5

Loppuvirkkeessä nostetaan kuitenkin tiivistettynä ylös koko sanoma. Nuorilta leikataan jopo-luokkien tukea pois, eivätkä opettajat voi sitä ymmärtää.

“Osa nuorista vain tarvitsee kokonaan uuden alun. Me emme voi ymmärtää, että se otetaan heiltä pois juuri tällaisena syksynä”, Katja Taimiaho sanoo.” T5

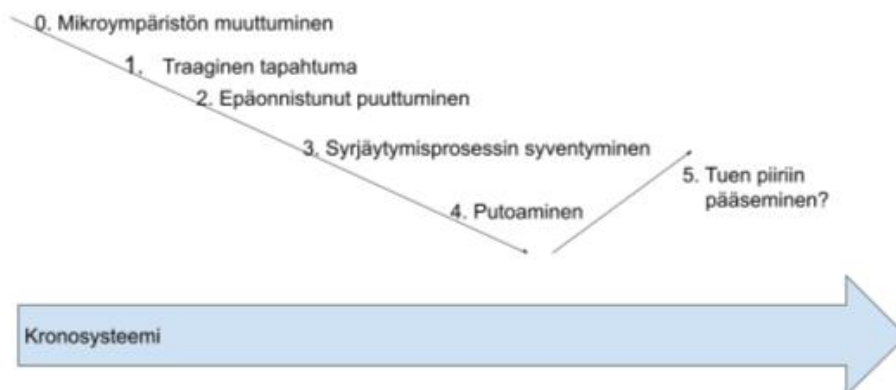
6.3 Toiveikas tarina

Toiveikkaat tarinat määrittyivät taas tutkimusaineistossamme tarinoina, joissa syrjäytymistä torjuvaa tai ennaltaehkäisevää tukea on jonkin verran. Yksilön tuen piiriin pääseminen ja tuen hyväksi kokeminen kuuluvat toiveikkuuteen, mutta tukemisprosessi on vasta alussa tai kesken. Yhteiskunnallisessa kontekstissa mediatekstit kertovat tuoreista tukitoimista tai pilottihankkeista. Näiden tarkoitus on ennaltaehkäistä syrjäytymisprosessia ja tukea nuorta eri vaiheissa.

6.3.1 Yksilön toiveikas tarina

Yksilön toiveikkaiden tarinoiden draaman kaari on hyvin samanlainen kuin yksilön onnellisissa tarinoissa, mutta tukitoimi on vielä kesken. Suunta on kohti työ- ja opiskeluyhteiskuntaa, mutta he eivät ole täysipäiväisiä opiskelijoita tai työssäkäyviä. Kuviossa 6 kuvataan yksilön toiveikkaan tarinan draaman kaarta.

Kuvio 6

Syrjäytymisprosessiin on liittynyt sairastuminen, joka on ollut osasyynä, miksi he ovat jääneet työ- ja opiskeluyhteiskunnan ulkopuolelle.

“Saloselta opiskelu on jäänyt aiemmin kesken useammin kuin kerran. Syynä on ollut sairastuminen -” T3

“Espoossa asuva Katri, 23, on käynyt peruskoulun. Lukio on jäänyt kesken kaksi kertaa ja ammattikoulu kerran. Katri on saanut 18-vuotiaasta asti väliaikaista sairaseläkettä ja sitä ennen nuoren kuntoutusrahaa. ‘Minulle myönnettiin se, kun todettiin, ettei minusta ole töihin eikä kouluun sillä hetkellä. Olen periaatteessa invalidi’” T14

Sairastumisen oli Katrin osalta seurausta kiusatuksi tulemisesta yläkoulussa. Tämä on Katrin osalta hänen traaginen tapahtumansa. Alakouluajasta ei puhuta tekstissä, mutta 13-vuotias on yläkoulun alkuvaiheessa. Näin siirtymä alakoulusta yläkouluun korostuu myös toiveikkaissa tarinoissa.

“Silloin Katri oli 13-vuotias Kouvolassa yläastetta käyvä nuori, jota alettiin kiusata koulussa. Katri kertoo, että häntä esimerkiksi lyötiin ja haukuttiin. Kiusaamiseen osallistui pahimmillaan parikymmentä ihmistä. Katri ei halunnut olla ihmisjoukkojen keskellä, koska pelkäsi kiusaajien lähtevän perään.” T14

Kiusaaminen jatkui koko yläkoulun ja myöhemmin lukioon asti. Vaikka Katri kertoi koulun henkilökunnalle kiusaamisesta, hän ei saanut asianmukaista tukea. Epäonnistunut puutuminen syvensi Katrin syrjäytymisprosessia. Katrin kokemasta kiusaamisesta tuotetaan kuva psyykkisten oireiden syventymisen aiheuttajana.

“Katri kertoi kiusaamisesta myös koulun henkilökunnalle, mutta ainoastaan kuraattori huolestui” T14

“Muistan erään opettajan kommentin, kun kerroin, että minua on kiusattu ja hakattu. Opettaja sanoi: ‘Se poika on kuin punatulkku. Se vaan pitää sinusta.’” T14

“Kiusaaminen rikkoi minut niin pahasti, että olin psykoottinen” T14

Koulun ulkopuolelta Katri sai oikeanlaista tukea. Katrin tarinassa resoluutio ja positiivinen käänne oli terapiaan pääsy sekä Vamos-palvelussa käyminen. Koulutasolta (mesotaso) tullut tuki ei auttanut, mutta koulun ulkopuolelta (eksotaso) tulleet palvelut auttoivat häntä.

“Sitten Katrin elämä muuttui. Kaksi vuotta sitten Katri pääsi dialektiseen käyttäytymisterapiaan. ‘Kun alettiin hoitaa oikeita asioita, niin se alkoi muuttaa minua’” T14

”Vamos Espoon palvelut on tarkoitettu 16–29-vuotiaille työelämän ja koulutuksen ulkopuolella oleville nuorille. Nuorten kanssa työskennellään kohti työelämää ja koulutusta. Siellä Katri käy neljänä päivänä viikossa.” T14

Katri ei koe olevansa syrjäytynyt. Tässä on ristiriita, koska mediateksti kertoo jo otsikossa tekstin henkilöiden olevan syrjäytyneitä. Media on tehnyt valinnan antamalla Katrille syrjäytyneen position, vaikka hän ei sitä itse allekirjoita.

”Nuoret kertovat syrjäytymisestä –” T14

”(Katri) ’En ole syrjäytynyt henkisesti,-’ ” T14

Katrin tarinan koodassa unelmat, tavoitteet ja toiveikkuus ovat läsnä hänen puheessansa. Hän on hakenut yhteishaussa toisen asteen koulutukseen. Unelma-ammatteja on monia ja haaveet ovat perinteisessä arjessa. Ero yksilön onnelliseen tarinaan on juuri koodassa. Katrin tapauksessa koodassa tavoitellaan vielä unelmia niiden toteutumisen jäädessä avoimeksi.

”Yksi haaveammateista on tehdä töitä ihmisten parissa nuoriso-ohjaajana. Katria kiinnostaa myös kirjoittaminen sekä ohjelmointi ja peliala. Kevään yhteishaussa hän haki opiskelemaan datanomiksi.” T14

”Minulle valmistuminen ja töihin pääseminen ovat saavutuksia. Haluaisin pystyä tekemään töitä kahdeksasta neljään ja maksaa veroja. Olen liian usein kuullut olevani yhteiskunnan loinen, vaikka haaveilen siitä kaurapuuron harmaasta tylsästä elämästä” T14

6.3.2 Yhteiskunnallinen toiveikas tarina

Yhteiskunnallisissa toiveikkaissa tarinoissa käydään läpi tukitoimia, joiden tarkoitus on ennaltaehkäistä tai vähentää syrjäytymistä. Tukitoimet ovat tässä aineistossa tuoreita, eikä niiden vaikuttavuutta pystytä vielä todentamaan. Käytämme esimerkkeinä valtakunnallista oppivelvollisuuden laajentamista ja Ylä-Savossa tehtyä paikallista pilottihanketta. Näihin tukitoimiin liittyy hyvin paljon odotuksia ja sitä kautta toiveikkuutta.

Aineistossa nousi useassa tarinassa oppivelvollisuuden laajentamisesta tuotettu toiveikas kuva nuorten syrjäytymisen vähentämisestä valtakunnallisesti (makrotaso). Aineistomme ajankohta osui juuri oppivelvollisuuden laajentamisen päähetkille. Kevään yhteishaku 2021 ja kesä 2021, jolloin

laajennetun oppivelvollisuuden ensimmäisen yhteishaun tuloksia seurattiin melkein viikoittain, olivat määrällisesti hyvin paljon esillä.

Laajennetun oppivelvollisuuden päätarkoitukseksi kuvataan toisen asteen tutkintojen suorittaneiden määrän lisääminen ja toisen asteen koulupudokkuuden vähentäminen. Opetusministerinä toiminut Jussi Saramo korostaa koulutusuudistuksen nostavan yhteiskunnan vastuuta nuorista jo varhaisessa vaiheessa.

”Opetusministeri Saramo luottavainen isoon koulutusuudistukseen: Jokaisesta nuoresta otetaan koppi” T26

Opetusministeri Saramo mainitsee selkeämmän struktuurin nuoren siirtyessä peruskoulusta pois olevan tärkein osa uudistusta. Nuori ei itse enää pysty jäämään pois systeemistä, vaan koulu (mesotaso) ja kunta (eksotaso) tekevät kaikkensa, että nuori pysyy koulun penkillä.

”Ensin vastuu on koululla, josta nuori lähtee seuraavaan opintoahjoon. Jos koulu nostaa kädet ylös, niin tieto menee seuraavaksi kunnalle. Nythän nuori on voinut pudota omalla päätöksellään pois systeemistä.” T26

Opetusministeri toivoo suorasanaisesti juuri tämän valtakunnallisen päätöksen (makrotaso) vaikuttavan suoraan pudokkaiden tai putoamisvaarassa olevien nuorten tukemiseen (mikrotaso). Hän myös muistuttaa, että koulutuspoliittisilla päätöksillä ei voida vaikuttaa lastensuojeluun, jonka tuen piiriin osa koulupudokkuuden riskiryhmässä olevista nuorista kuuluu.

”Jatkossa apua saa enemmän. Kaikki mahdollinen tuki pyritään antamaan. Lisäksi meillä on parempi tieto pudokkaista. Toki meillä on nuoria, jotka tarvitsevat myös lastensuojelun palveluja. Silloin kyse ei ole enää vain koulusta, vaan laajemmasta asiasta” T15

Opetusministeriön erityisasiantuntija Pirjo Karhu nostaa tarinassa 34 esiin valmistavat koulutukset, jotka ovat opetusvelvollisuuden laajentamisesta syntynyt konkreettinen muutos koulutusjärjestelmän nivelvaiheessa (eksotaso). Valmistavien koulutuksien tuoma tuki nähdään toiveikkaana uudistuksena.

”Oppivelvollisuuden laajentamisessa mielenkiintoinen alue ovat valmistavat koulutukset, kuinka moni niihin on hakeutunut ja moniko niihin hyväksytään”, Karhu kertoo.” T34

Laajennetun oppivelvollisuuden myötä uudistuksena tuli myös maksuton toisen asteen koulutus. Se esiintyi aineistossa makrotason päätöksen vaikuttavuutena sekä opiskelijoihin (mikrotaso) että kouluihin (mesotaso).

“Maksuttomuus on yhteiskunnan kustannuksia lisäävä osa uudistusta. Ammattikoulusta ja lukiosta tulee opiskelijalle maksuton sen vuoden loppuun asti, kun hän täyttää 20 vuotta.” T43

“Maksuttomuus tulisi mielestämme rajata oppivelvollisuusikään. Muussa tapauksessa tutkinnon suorittamista voi tulla kiusaus venyttää, jolloin tavoite nopeasta työelämään tai jatko-opintoihin siirtymisestä ei täyty.” T44

Tarinassa 44 esiintyvässä nostossa tuotetaan kriittistä kuvaa oppivelvollisuuden maksuttomuuden vaikutuksesta yksilön syrjäytymistä ehkäisevästä vaikutuksesta. Maksuttomat koulumatkat (makrotaso) nostettiin myös tarinassa 35 vaikuttavan pienten lukioiden kilpailukykyyn (mesotaso). Toisaalta koulumatkan maksuttomuuden voi nähdä valtakunnallisena (makrotason) päätöksenä parantaa opiskelijoiden (mikrotaso) etuja.

“Pieniä lukioita onkin huolettanut, poistuuko niitä koulumatkan maksuttomuuden myötä kilpailuetu, jolloin oppilaalle syntyy houkutus siirtyä ainakin lähikaupungin suurempaan lukioon.” T35

Yhteiskunnallisten tukitoimet esiintyvät aineistossa konkreettisina muutoksina koululaitoksessa (eksotaso) ja kouluissa (mesotaso). Paikalliset yhteiskunnalliset tukitoimet ovat aineistossamme tarinoita, joissa esitellään tukimuotoa syrjäytymisen ehkäisemiseen. Paikallisuus voi korostua kaupungin oman tukitoimen, kuten uuden hankkeen esittelyn uutisointina.

Yläsavon kouluissa on uutisoitu pilottihankeesta, jonka tarkoituksena on löytää keinoja poissaolojen vähentämiseksi. Hankkeen keskiössä on työntekijä, jonka tehtävänä auttaa nuoria yläkouluissa. Hankkeessa on tunnistettu, että yläkouluympäristö tuottaa monelle nuorelle haasteita ja sen vuoksi kouluihin on tuotu resursseja tukemaan nuoria.

“Kouluissa etsitään nyt uusia keinoja poissaolojen vähentämiseksi. Kymmeniin pilottikouluihin ympäri Suomea on tänä syksynä palkattu kouluyhteisötyöntekijöitä. Osa kouluista pitää nuorille aiempaa enemmän tunnetaitotunteja ja satsaa ryhmäytymiseen.” T28

Tarinoissa korostuu toiveikkuus tuen piiriin pääsemisestä. Uuden hankkeen osalta on saatu jo positiivista palautetta.

“Ylä-Savossa tarve koulu yhteistyöntekijälle on näkynyt jo lyhyessä ajassa. Kolmella koululla työskentelevä iisalmelainen Nea Huttunen kertoo, että työtehtäviä on kahden kuukauden aikana tullut lähes päivittäin. Hän on esimerkiksi tsempannut ja motivoinut oppilaita koulunkäyntiin.” T28

Vaikka pilottihanke on maanlaajuinen (makrotaso), niin tuki itsessään tapahtuu koulussa (mesotaso). Yksilöön kohdistuva tuki (mikrotaso) tapahtuu hänen omassa kouluympäristössään (mesotaso). Tällä hetkellä hanke tarjoaa resursseja Yläsavon kunnille (eksotaso) ja kouluille paikallisessa kontekstissa. Pilottihanke voisi luoda toimivia käytäntöjä koulujärjestelmään maanlaajuisesti (makrotaso).

“Toiminnassa on nyt mukana 24 pilottia, joissa on 134 opetuksen järjestäjää eri puolilla Suomea. Seuraavien kahden lukuvuoden aikana selvitetään, millaisilla keinoilla koulupoissaoloja pystytään nykyistä paremmin ennaltaehkäisemään.

(Johanna Sergejeff, opetus- ja kulttuuriministeriön kehittämisspäällikkö) ‘Tämän pohjalta tehdään mahdollisesti tarkennuksia säädöksiin ja yhtenäistetään käytäntöjä.’ Samalla kehitetään järjestelmä, jonka avulla koulupoissaolojen määrää pystytään tarkasti seuraamaan koko maassa.” T28

6.4 Syrjään jääminen elämäntapavalintana

Aineistossamme on yksi tarina, jossa nuori on itse valinnut elämäntavakseen työttömänä ja ilman koulutuspaikkaa elämisen. Tarina kertoo 19-vuotiaasta Juusosta, joka ei halua työllistyä tai hakea opiskelemaan. Hän esiintyy tekstissä nimi muutettuna.

“Nuori mies ei etsi töitä, eikä haaveile tekevänsä töitä tulevaisuudessakaan” T15

Juuson tapauksessa puhutaan nuoresta miehestä, joka on juuri valmistunut ammattikoulusta, mutta ala ei ole tuntunut oikealta.

“Hän valmistui vuosi sitten ammattikoulusta hotelli- ja ravitsemusalan perustutkinnon suorittaneena. Työnhaku ei käynyt mielessä. Ala ei tuntunut omalta missään vaiheessa ja opiskelu tökki alusta saakka.” T15

Juuso on kouluttautunut hyvin ikäisekseen. Hänen kerrotaan olevan kotoisin ja asuvan pienellä paikkakunnalla Pohjois-Karjalassa, jossa nuorisotyöttömyys (makrotaso) on korkea. Juuso toisaalta on ollut työkokeilussa, mutta se ei ole innostanut.

”Työkokeilusta yhdistyksellä Juusolla ei ole oikein mitään sanottavaa. Hommia ei ole ollut, eikä hän keksi mitä olisi voinut tehdä. Kotipaikkakunnalla työpaikat ja työkokeilupaiikatkin ovat vähissä” T15

Juusosta tuotetusta tarinasta erilaisen tekeekin hänen puhetapansa ja suhtautumisensa työelämään. Toisaalta hän on tehnyt valintoja, jotka edesauttavat hänen elämäntapaansa. Hänellä ei ole autoa, tietokonetta eikä hän ole aikeissa muuttaa toiselle paikkakunnalle. Hän asuu veljensä kanssa, joten myös asumiskulut ovat todennäköisesti pienet. Hän sanoo olevansa onnellinen ja tyytyväinen elämäntilanteeseensa.

”Autosta en ole koskaan haaveillut. Liikun kävellen ja lautaillen.” T15

”Nuori aikuinen (Juuso) asuu yhdessä samantapaisessa elämäntilanteessa olevan muutamaa vuotta vanhemman veljensä kanssa.” T15

”Juuso ei istu päiviä tietokoneella, hän ei edes omista sellaista” T15

”Olen aika onnellinen.” T15

Juuson suhde yhteiskuntaan on mielenkiintoinen ja moniulotteinen. Juuso on tehnyt kaiken mitä yhteiskunta häneltä on vaatinut hänen 19-vuotisen elämänsä aikana. Hän on kouluttautunut peruskoulun lisäksi ammattikoulussa ja käynyt työkokeilussakin. Hän ei ole ollut motivoitunut kumpaankaan, mutta hän on kuitenkin tehnyt sen, mitä on pyydetty. Nyt hän pyytää rauhaa yhteiskunnalta elää omaa elämäänsä.

”En kuitenkaan halua tehdä mitään, haluan olla rauhassa. Haluan tehdä mitä haluan. En halua hakea mihinkään. Keskittyisivät muutkin omaan elämäänsä, eivätkä minun” T15

Juusosta jää tekstin perusteella hieman epämääräinen kuva. Hän esiintyy väärällä nimellä ja antaa tiettyihin kysymyksiin hyvin epäselviä vastauksia. Omaan rahatilanteeseen ja siviilipalveluksen keskeyttämiseen hän ei ota kantaa ollenkaan, vaikka hänellä olisi anonymiteetin tuoma suoja.

“Raha-asioista puhumista hän välttelee. Mistä rahat tulevat? ‘Milloin mistäkin. On pärjännyt tähän asti.’” T15

“Kutsunnoista Juuso suuntasi pari vuotta sitten siviilipalvelukseen. Se kokemus päättyi parin päivän jälkeen kahden vuoden lykkäykseen. Syytä hän ei halua kertoa” T15

7. POHDINTA

Tässä tutkimuksessa tutkimme median kuvauksia syrjäytyneistä nuorista ja syrjäytymiseen liittyvistä tukitoimista. Syrjäytymiseen puuttumisen havainnollistamiseen käytimme avuksi Bronfenbrennerin (1979) ekologista systeemiteoriaa. Aineisto käsittää 45 suomalaisesta mediatekstiä, jotka oli haettu käyttämällä Google-hakukonetta, sekä Ylen ja Helsingin Sanomien omia hakukoneita. Mediatekstit ajoittuivat vuosien 2017–2022 välille. Teksteissä korostui koronapandemia ja laajennetun oppivelvollisuuden käyttöön ottaminen. Valitsimme tutkimusmuodoksi diskurssitutkimuksena toteutettavan laadullisen tutkimuksen. Koimme sen soveltuvan parhaiten tutkimuskysymykseemme, eli median tuottamien syrjäytymisen kuvauksien tulkintaan. Päädyimme mediatutkimukseen, koska suomalaisessa syrjäytymiskontekstissa tavallinen kansa saa tietoa tästä aiheesta pääasiassa mediasta ja luovat sitä kautta omaa näkemystä.

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Syrjäytyminen kiinnostaa suomalaista mediaa. Aineistoksi löytyi hyvin mediatekstejä. Niissä käsiteltiin syrjäytymistä niin yksilön ympärille rakennettuna tarinana, sekä valtakunnallisista että paikallisista tukitoimista uutisoiden. Pidimme yksilötarinoiden osalta yllättävänä, että median tuottamissa kuvauksissa oli vähän traagisia kohtaloita ja paljon onnellisia sekä toiveikkaita kohtaloita. Emme myöskään havainneet Jupin (2011) tutkimuksen kaltaista kollektiivista nuorten moraalista rappiota korostavaa näkökulmaa aineistossa. Havaitsimme myös yllättävänä tuloksena, että syrjäytymisen traagisissa kohtaloissa korostetaan ensisijaisesti yhteiskunnan roolia ja epäonnistunutta puuttumista. Havaitsimme vain yhden Lawyn (2019) ja Inuin (2005) kaltaisen löydöksen, joissa nuori esitetään laiskana ja vailla pyrkimyksiä kouluttautumisen tai työelämän pariin pääsystä.

Yksilön syrjäytymisprosessista muodostui mediatekstien avulla seuraavanlainen kuva. Syrjäytymisprosessin nollapiste on pääasiassa silloin, kun yksilö liikkuu kronosysteemissä uuteen mikroympäristöön. Esimerkiksi kun nuori siirtyy alakoulusta yläkouluun tai peruskoulusta toiselle asteelle. Ensimmäinen askel tapahtuu, kun uudessa ympäristössä tapahtuu yleensä jotain traagista: yksilöä ruvetaan kiusaamaan, motivaatio opiskeluun vähenee tai mielenterveys heikkenee. Toinen askel syrjäytymisprosessissa käynnistyy, kun syrjäyttävään tilanteeseen ei puututa tai nuoren saama tuki on heikkoa: kiusaamista ei saada lopetettua, sopivaa tuen tapaa ei löydetä tai mielenterveysongelmiin ei onnistuta puuttumaan. Tämä johtaa kolmanteen askeleeseen eli nuoren syrjäytymisprosessin syventymiseen, koska nuori kokee, ettei häntä voida auttaa. Tätä seuraa neljäs askel eli putoaminen pois opiskelu- ja työyhteiskunnasta: lopetetaan koulussa, työkokeilussa, töissä käyminen. Syrjäytymisen käännekohta ja viides askel on onnistunut puuttuminen, jolloin joku yhteiskunnallinen taho saa nuoresta ”kiinni” ja johdateltua nuoren takaisin kohti työ- ja opiskeluyhteiskuntaa. Yksilön syrjäytymisprosessin pysäyttäväksi puuttumiseksi kuvattiin jalkautuva nuorisotyö, jopo-luokalle siirtyminen, nivelvaiheen koulutukseen hakeutuminen ja sopivaan hoitoon pääsy.

Rikalan (2018) haastattelututkimuksen neljään työkyvyttömyyspolkuun verratessa median kuvaukset syrjäytymisen prosessista ovat jokseenkin samassa linjassa. Lähimpänä tutkimuksemme syrjäytymisprosessin kuvaa oli Rikalan tutkimuksen polku 1, jossa nuori jäi työkyvyttömäksi heti koulun penkiltä. Tässä polussa nuori on kokenut jo ennen toista astetta paljon negatiivisia asioita elämässä ja putoaminen työkyvyttömäksi tapahtui mielenterveysongelmien käytyä liian suuriksi. Tutkimuksessamme nousi median kuvaamia tapoja myös palauttaa nuori takaisin työ- ja opiskelukykyiseksi.

Puuttumisen roolia kuvattiin hyvin tärkeäksi. Olisi hyvä puuttua varhain nuoren haasteisiin, mutta epäonnistunut puuttuminen on erittäin haitallista. Epäonnistuneen puuttumisen taustalla on ongelmien vähättelyä tai väärän asian tukemista. Aineistossamme nousi erittäin selkeästi esiin, että onnistunut puuttuminen on yksilölähtöistä ja nuoren ehdoilla tapahtuvaa.

Median kuvauksissa nousi esiin erittäin vahvasti taustatekijöiden merkitys. Syrjäytyneiksi nuoriksi on yleensä kuvattu rankimmista taustoista tulleet nuoret. Syrjäytymisen perinnöllisyys, haasteet kotona, vanhempien taloudellinen tilanne ja haasteet mielenterveyden kanssa olivat kuvattu mediateksteissä. Nämä ovat hyvin linjassa ME-säätiön ja THL:n (2018) syrjäytymisen dynamiikan yleisimpien syiden kanssa.

Muuten syrjäytyneet nuoret kuvataan selkeästi positiivisessa valossa. Nuorista kertovissa tarinoissa korostetaan enemmän huono-osaisen positiota kuin Jupin (2011) tutkimuksessa esiintynyttä ”rappionuoren” positioita. Elämäntapavalinnan tehneen Juusonkin tapauksessa ”rappionuoren” positioita korostetaan hieman liikaa. Juuso on vasta 19-vuotias, joka on suorittanut toiseen asteen tutkinnon ja on ollut mukana työkokeilussa. Juuson koulutusta vastaava ala on kuitenkin osoittautunut vääräksi ja pienen itäsuomalaisen kotikunnan työkokeilut eivät tarjoa mielekästä sisältöä. Tämä voidaan nähdä enemmän yhteiskunnan kuin Juuson ongelmana.

Tutkimuksessamme on tarkasteltu etenkin mediaa ja sen tekemiä ratkaisuja. Nämäkään kuvaukset eivät välttämättä kuvaa totuutta, vaan median tuottamaa representaatioita (Nieminen & Pantti, s. 121–122, 2009). Median tuottajat voivat etsiä tietynlaisia hahmoja. Tässä aineistossa korostui yksilötarinat, joissa syrjäytyminen on jo voitettu tai tuen piiriin on jo päästy. Syrjäytymisprosessissa olevat nuoret eivät ole olleet tulleet julkisuuteen syystä tai toisesta. Ovatko he vaikeasti tavoitettavissa vai etsiikö media nimenomaan tarinoita, joilla on onnellinen tai toiveikas loppu?

Onnistunut tuki näyttäytyi syrjäytymisprosessia kuvaavissa henkilötarinoissa tulevan yleensä eksotasolta eli kotikunnan tai laajemmalla sektorilla työskentelevän toimijan kautta. Jalkautuva nuorisotyö, kuten Diakonissalaitoksen Vamos, ja kunnan nivelvaiheen koulutukset eli kymppiluokat ja valma-koulutukset, on nostettu toimiviksi syrjäytymistä vastaan toimiviksi koulutuksiksi. Näissä tukimuodoissa tuki on intensiivisempää ja henkilökohtaisempaa. Vaikka nämä tukimuodot ovat representoitu hyviksi toimiksi, niin kyseisen tuen piiriin pääseminen vaatii

monissa tapauksessa aiemman tuen epäonnistumista. Aineistomme yksilön syrjäytymisprosessia kuvaavissa teksteissä yksilön mikro- tai mesotasolta eli luokka- ja koulutasolta tuleva tuki on usein epäonnistunut. Epäonnistuuko mikro- ja mesotason tuki jatkuvasti vai representoiko media asian näin? On mielestämme uskottavaa, että suuri osa nuorista saa hyvää tukea omilla mikro- ja mesotasollaan. Tämä tuki luultavasti pysäyttää syrjäytymisprosessin heti alkuunsa. Onnistunut yksilön saama varhainen tuki ei ylitä uutiskynnystä.

Tukimuotojen kehittämisestä ja niihin liittyvästä päätöksenteosta uutisoitiin aineistossa pääosin toiveikkuutta herättävinä mediateksteinä. Vuonna 2021 voimaan astunut laajennettu oppivelvollisuus esiintyi merkittävässä osassa aineistoa. Siihen liittyvässä makrotason uutisoinnissa nostettiin esiin toiveikkuus ”nuorten koppaamisesta” ennen kuin he pääsevät tipahtamaan järjestelmän ulkopuolelle. Jokseenkin yllättävänä aineistossa nousi esiin laajennettuun oppivelvollisuuteen myötä maksuttomaan toisen asteen koulutukseen kohdistettu kritiikki erityisesti koulutuslaitoksien edustajien esittämänä. Koululaitosten edustajat nostettiin mediateksteissä muuten nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisemisen puolesta puhujina, mutta maksuton opetus ja koulumatkat nähtiin yllättäen useassa nostossa huonona. Tämä esitettiin oppilaitoksien kilpailuetua heikentävänä ja tutkinnon suorittamista mahdollisesti pidentävänä seikkana. Syrjäytymisen ehkäisemisen sijaan oppilaitoksien edustajat joutuvat miettimään koulun taloutta oppilaiden edun kustannuksella. Onko koulujen rahoituksen takaaminen liikaa koululle paineita aiheuttava seikka, jonka nojalla sivuutetaan yksilön kohtaaminen?

Yksilöiden traagisia tarinoita oli vain yksi ja se on sijoittunut yläkouluiäkäisen Henkan tilanteeseen. Häntä voidaan pitää Pelkosen ja Virtasen (2021) mukaan koulusta kieltäytyjänä, joka laiminlyö koulunkäyntiä, mihin ei kuitenkaan pystytä puuttumaan. Nuoren tavallisuutta korostettiin Henkan tarinassa paljon: hän oli urheilullisen oloinen ja sanavalmis nuori mies, joka ei vaan pitänyt koulussa käymisestä. Mielenterveysongelmia, kiusaamista tai muuta taustatekijää ei mainittu tekstissä. Psykologi oli maininnut Henkalla olevan ”helposti tylsistyvät aivot” tekstissä, mutta sen virallisempaa diagnoosia

hänellä ei ollut. Henkkaa on yritetty tukea, mutta tuki ei ole saanut häntä kiinnittymään koulumaailmaan takaisin. Henkasta ei tuoteta kuitenkaan rappionuoren kuvaa. Hän tiedostaa omat haasteensa ja käy läpi vaihtoehtoja jatkoa varten. Mahdollisesti suuntana hänellä on kymppiluokka ja pidemmällä tähtäimellä työelämä. Kuitenkaan tekstissä ei ole mitään konkreettista käännettä havaittavissa.

Tarinoiden traagisuus korostui yksilön sijaan yhteiskunnallisesta näkökulmasta uutisoituna järjestelmän epäonnistumisena. Yhteiskunnallisen väliintulon epäonnistuminen nostettiin esiin laajoina tukijärjestelmän puutteina, joiden seurauksena on tullut ylisukupolvisia syrjäytymistä ruokkivia ongelmia. Aineistossa korostui ylisukupolvisen huono-osaisuuden lisäksi erityisesti mielenterveysongelmiin puuttumisen epäonnistuminen. Tämä on linjassa Aaltosen ym. (2015) kanssa, joiden mukaan psyykkiset sairaudet ovat yleisempiä syrjässä olevilla nuorilla.

Aineistossa esiin nousseet ylisukupolvista huono-osaisuutta lisäävät ongelmat ovat linjassa niin Me-säätiön (2018) syrjäytymisen dynamiikkaa havainnollistavan työkalun sekä Sosiaali- ja terveysministeriön (2022) syrjäytymisen taustalla olevien huono-osaisuuden muotojen kanssa. Aineiston uutisointi toistaa siis sen saman tiedon, mitä on jo aiemmin tutkijoiden ja asiantuntijoiden toimesta havaittu. Ratkaisuna tarjotaan lisää ennaltaehkäisevää tukea, millä ongelmat olisivat estettävissä. Yhteiskunnallisen syrjäytymisongelman ratkaisuun ei tarjottu aineistossa mitään varsinaisia konkreettisia syrjäytymisen lopettavia innovaatioita, vaan tukea ehdotettiin lisättävän asiantuntijoiden toimesta jo olemassa oleviin rakenteisiin.

Miessukupuoli nousi aineistossa yhteiskunnallisesti kärsijäryhmäksi. Löydös on linjassa Mertasen ym. (2020) löydökseen, jonka mukaan sukupuoli voi taustatekijänä jäädä huomiotta ja syrjäyttää yhteiskunnassa. Mediateksteissä ei otettu kuitenkaan suoraa kantaa miessukupuolen syrjäytymisongelman ratkaisuun. Miessukupuolen syrjäytymisriskiin puuttumisen ongelmia käsiteltiin vain yleisellä tasolla, vaikka tarinan 33 otsikoinnin tapaan otettiin vahvasti kantaa poikien syrjäytymisen ongelmallisuuteen. Miessukupuoli

näyttäytyi uutisoinnissa syrjäytymiselle kasvot antavana keulakuvana, kun syrjäytymistä käsiteltiin yleisesti. Toisaalta miessukupuolen ylliedustus syrjäytymistilastoissa on helppo popularisoida.

Yhteiskunnallisina tragedioina kuvattiin Itä-Helsingin jopo-luokkien vähentäminen. Tarinoiden 5 ja 11 median tuottamassa kuvassa opettajat ovat syrjäytymisvaarassa olevien nuorten puolustajia ja jopo-luokkien tukimuotona säilyttämisen puolesta puhujia. Yhteiskunnalliset tragediat tarinoissa 5 ja 11 syntyvät median tuottamana kuvana, jossa valtakunnalliset päätökset heikentävät syrjäytymisvaarassa olevien nuorien asemaa. Tämä on linjassa Lörinc ym. (2020) löytöksiin, joissa havaittiin, että makrotasolla tehdyt säästöpäätökset vaikuttivat juuri heikoimmassa asemassa oleviin yksilöihin. Tarinat 5 ja 11 ovat linjassa myös Jupin (2008) löydöksiin kanssa missä kärsijänä nähdään yksilö. Tarinoissa 5 ja 11 media antaa enemmän tilaa opettajien näkemyksille, lakkautuspäätöksiä puolustavien virkamiesten lausuntojen saadessa vähemmän tilaa. Median tekemä valinta nostaa opettajien näkökulmia enemmän esiin jopo-luokkien päätöstä koskevassa uutisoinnissa on tietoinen, mikä osoittaa median valtaa tuottaa tietynlaista kuvaa lukijoille. Toisaalta mediatekstin sisältö on haastavaa rakentaa niin, että eri näkemykset olisivat esitetty täysin tasapainossa.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet

Syrjäytyminen kiinnostaa monia tahoja. Poliitikot, mediat, tutkijat, opettajat kuin tavanan kansalaiset ovat kiinnostuneita asiasta ja kaikki tahot lienevät yhtä mieltä, että syrjäytymiseen puuttuminen on tärkeää. Ikuisuuskyseminen onkin mitä syrjäytyminen on tai kuka on syrjäytynyt. Toisaalta kuten Helne (2002) on todennut tiedotusvälineiden kielessä ja useissa tutkimuksissakin näyttää olevan selvää, keitä ja millaisia syrjäytyneet ovat. Tämän vuoksi onkin hyvin tutkia syrjäytymistä median kuvaamana.

Diskurssitutkimusta voidaan arvioida samalla tavalla kuin laadullista tutkimusta (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 248). Tutkimuksen luotettavuutta

kuvataan yleensä validiteetin ja reliabiliteetin käsittein (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 160). Validiteetti kertoo, onko tutkimuksessa tutkittu, sitä mitä on luvattu. Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta. Nämä käsitteet ovat syntyneet määrällisen tutkimuksen tarpeita ajatellen ja näiden termien poistamista laadullisen tutkimuksen arvioinnista on pohdittu (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.160). Toisaalta näissä termeissä ei ole itsessään mitään vikaa, vaan tärkeää on, että sanoille annetaan selkeä merkitys (Eskola & Suoranta, 2015). Luotettavuuden arviointiin laadullisessa tutkimuksessa käytetään myös neljää englanninkielistä termiä: credibility (uskottavuus/vastaavuus), transferability (siirrettävyys), dependability (riippuvuus), confirmability (vakiintuneisuus) (Tuomi & Sarajärvi, 2018 s. 161–162). Lähdemme pohtimaan tutkimuksemme luotettavuutta näitä käsitteitä sivuten.

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää erottaa havaintojen luotettavuus ja puolueettomuus. Laadullinen tutkija ei voi olla täysin puolueeton, koska hän on samaan aikaan tutkimusprosessin luoja ja tulkitsija, joka on luonut omia käsityksiä aiheesta (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 160). Myös Pietikäinen & Mäntynen (2019) korostavat diskurssitutkimuksessa olevan tärkeää, että tutkija eksplikoi oman asemansa, lähtökohtansa ja sitoumuksensa sekä reflektoi niitä. Pohtiessamme omaa suhdettamme aiheeseemme ja aineistoomme pyrimme pysymään suhteellisen puolueettomina. Aineistoa kerätessämme emme olleet hankkimassa aineistoa nimenomaan nuorten syrjäytymisestä, vaan päädyimme aiheeseen tavallaan pakon sanelemana, kun alkuperäinen aiheemme ei tuottanut tarpeeksi aineistoa. Täten pääsimme teoriataustaa tehdessämme haastamaan omia ennakkoluulojamme samalla, kun tutustuimme aiheeseen. Keskustelimme keskenämme aiheista useita kertoja ja pohdimme omia näkökulmiamme tunteita herättävästä aiheesta.

Aineistomme on otettu suoraan ja muuntelemattomana suomalaisten, luotettavana pidettyjen medioiden verkkojulkaisuista. Aineistomme on julkinen ja olemme dokumentoineet hakuprosessit tarkasti. Olemme liittäneet kaikki aineistomme mediatekstien linkit "Liitteet"-kappaleen loppuun. Tämä lisää tutkimuksemme läpinäkyvyyttä. Tutkimuksen vastaavuus ja uskottavuus

rakentuu siihen, että tutkimusprosessi kuvataan ja toteutetaan huolellisesti (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 249; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 160).

Kun pohdimme tutkimuksemme validiteettia ja vastaavuutta, niin koimme vastanneemme tutkimuskysymykseemme. Olimme valinneet tutkimuskysymyksen tarkoituksenmukaisesti avoimeksi, jotta saisimme laajan kuvan median tuottamasta kuvasta. Myös yhden tutkimuskysymyksen valinta helpotti analyysiprosessiamme ja koimme sen auttaneen meitä pitämään tutkimuksemme selkeänä.

Mediatutkimuksen toteuttamisessa vallitsee aina kyseisen ajankohdan hetkellä oleva ajan henki. Kun puhutaan syrjäytymisestä, niin vallalla oleva taloustilanne vaikuttaa taustalla työmarkkinoiden rakenteeseen, mikä vaikuttaa välillisesti nuoriin ja heidän työllistymiseensä. Taloustilanteen vaihtuvuus taas vaikuttaa yleistettävyyteen. Aineisto ajoittui 2017–2022 ajalle, joten vuonna 2020 alkanut globaali Covid-19 pandemia näkyy myös osittain aineistossamme etäkoulun aiheuttaman poikkeustilanteen muodossa.

Tutkimuksen soveltuvuus ja siirrettävyys kertovat, miten tuloksia voidaan hyödyntää ja mitä merkitystä niistä on (Tuomi & Sarajärvi 2018, 162). Diskurssitutkimuksessa tulokset ovat usein sovellettavissa vastaavaan ilmiöön toisessa kontekstissa sekä hyödynnettävissä opetus- ja kehitystyöhön (Pietikäinen & Mäntynen, s. 250). Tutkimuksen ajankohtaisuus on sekä heikkous että vahvuus. Tutkimuksemme kertoo hyvin viimeisen viiden vuoden mediatekstien sisällön. Toisaalta tutkimuksen tulokset ei välttämättä ole siirrettävissä tai yleistettävissä pidemmälle aikajaksolle. Aineistossa korostui Covid-19 pandemian lisäksi oppivelvollisuuden pidentyminen, jotka molemmat ovat hyvin aikaan sidottuja ja ainutkertaisia tapahtumia. Lisäksi näistä aiheista tehdyt mediatekstit olivat todella samankaltaisia ja ne kyllästäivät aineistoamme jonkin verran.

Aiheen rajausta olisi voinut pohtia tarkemmin. Kerätessämme aineistoa olisimme voineet keskittyä pelkästään yksilötarinoihin, jolloin olisimme saaneet tarkemman ja moniulotteisemman kuvan nuorista. Tällöin otos olisi ollut

huomattavasti pienempi ja aineiston hankintaan olisi kulunut hyvin paljon enemmän aikaa.

Tutkimustamme on myös rajoittanut aika. Tuomi & Sarajarvi (2018, s.122) pitivät tutkimuksen perusvaatimuksena, että sen tekemiselle annetaan tarpeeksi aikaa. Olemme aloittaneet Pro-gradu tutkielmamme tammikuussa 2022, joten tutkimuksemme on tehty tavallista nopeammalla aikataululla. Aikaa reflektoida ja tehdä päätöksiä ei ole ollut liikaa. Koimme kirjoitusvaiheessa jonkin verran kiirettä, joka on voinut heijastua koko työhön.

Rajoittavina tekijöinä voidaan pitää myös tutkijoiden kokemattomuutta mediatutkimuksen ja diskurssitutkimuksen saralla. Tämän vuoksi erilaisia tulkintoja on voinut jäädä tekemättä. Tutkimus kuitenkin luo ajanhenkisen ja moniulotteisen kuvan median tavoista kuvata syrjäytyneitä nuoria. Tutkimus on tehty sekä yksilön että yhteiskunnan tarinoita tarkastellen, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta.

Jatkotutkimusta voisi tehdä monella eri tavalla. Tämä tutkimus on tehty mediatutkimuksen. Mikäli aidosti halutaan päästä käsittelemään syrjäytyneiden nuorten kokemuksia, niin haastattelututkimus lienee paras metodi. Vaikka tutkimuksessa on nuorten ääntä, niin mediatekstit ovat syntyneet muodostusprosessina mediatalojen toimituksessa.

Tässä tutkimuksessa ei myöskään kuvattu tällä hetkellä syvästi syrjäytyneitä. Aineistossamme hyvin suuri osa nuorista olivat päässeet tuen piiriin ja olivat matkalla kohti työ- tai opiskeluyhteiskuntaa. Vaikeasti syrjäytyneitä nuoria on toki hyvin vaikea tavoittaa. Heidän kokemusten tarkastelu olisi hyvin tärkeää, jotta heidän haasteistaan saataisiin tietoa ja ymmärrystä.

Mediaa kiinnostaa syrjäytyminen ja he uutisoivat siitä käyttäen positiivisia esimerkkitarinoita. Epäkohdista se uutisoi hyvinkin herkästi. Mediat käyttävät myös asiantuntijoiden lausuntoja ja viittaavat tutkimuksiin tarpeen tullen. Täten he luovat suhteellisen todenmukaisen kuvauksen laajasta ja monimutkaisesta ilmiöstä. Tutkimusta tehdessä oli mukava huomata, että aineistomme tekstit olivat hyvin kirjoitettuja ja ongelman ydin on sisäistetty. Aineistomme tarinassa

6 Nuorisotutkimusseuran erikoistutkija Sanna Aaltonen kiteyttikin hyvin
"Kukaan ei humpsahda syrjäytyneeksi".

LÄHTEET

- Aaltonen, Sanna; Berg, Päivi; Ikäheimo, Salla (2015) Nuoret luukulla - Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Tutkimuksesta tiiviisti 3, helmikuu 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Alatupa, S., Karppinen, K., Keltikangas-Järvinen, L., & Savioja, H. (2007). Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma. *Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta*.
- Alatalo, J., Mähönen, E., & Räisänen, H. (2017). Nuorten ja nuorten aikuisten työelämä ja sen ulkopuolisuus.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.
- Brown, K., Ecclestone, K., & Emmel, N. (2017). The many faces of vulnerability. *Social Policy and Society*, 16(3), 497-510.
<https://doi.org/10.1017/S1474746416000610>
- Brunila, K., Harni, E., Saari, A., & Ylöstalo, H. (2021). *Terapeuttinen valta: Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa*. Vastapaino.
- Brunila, M. K., Mertanen, K., Ikävalko, E., Kurki, T., Honkasilta, J., Lanas, M., ... & Fernström, P. (2019). Nuoret ja tukijärjestelmät haavoittuvuuden eetoksessa. *Kasvatus*.
- Cajic-Seigneur, M., & Hodgson, A. (2016). Alternative Educational Provision in an Area of Deprivation in London. *London Review of Education*, 14(2), 25-37.
<https://doi.org/10.18546/LRE.14.2.03>
- Eurofound. (2012) NEETs - Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe. Publications Office of the European Union, Luxembourg. <https://doi.org/10.2806/41578>
- Greer, C., & Jewkes, Y. (2005). Extremes of otherness: Media images of social exclusion. *Social Justice*, 32(1 (99)), 20-31.

- Haikkola, L. (2019). Shaping activation policy at the street level: Governing inactivity in youth employment services. *Acta Sociologica*, 62(3), 334–348.
- Heckman, J. J. ja Mosso, S. (2014): "The economics of human development and social mobility", *Annual Review of Economics*, 6, 689-733.
<https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080213-040753>
- Helne, T. (2002). *Syrjäytymisen yhteiskunta*. Stakes.
- Hilli, P., Ståhl, T., Merikukka, M., & Ristikari, T. (2017). Syrjäytymisen hinta-case investoinnin kannattavuuslaskemasta.
- Hämäläinen, K. & Hämäläinen, U. (2012) Matkalla maailmalle: nuorten työttömyyden esiintyvyys ja kesto. *Työpoliittinen Aikakauskirja 2/2012*, 6-17
- Hämäläinen, K., Vuori, V. J., Uusitalo, T. R., Välijärvi, J., & Huttunen, K. K. Syrjäytymisen estäminen: toimenpiteet ja mekanismit (PSE-konsortio).
- Inui, A. (2005). Why freeter and NEET are misunderstood: recognizing the new precarious conditions of Japanese youth. *Social Work & Society*, 3(2), 244-251.
- Isola, A. M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S., & Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa.
- Juppi, P. (2011). Pahoinvoivia uhreja, turvallisuusuuhkia ja taloudellisia taakkoja. Nuorten syrjäytymisen tulkintakehykset suomalaisessa uutismediassa. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 200-220.
- Jämsén, A., & Pyykkönen, A. (2014). Osallisuuden jäljillä. *Saarijärvi: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry*, 9.
- Järvinen, T., & Jahnukainen, M. (2001). Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. In M. Suutari (Ed.), *Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla* (pp. 125–151). Nuorisotutkimusseura.
https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/vallattomat_marginaalit.pdf

Kajantie, E., Hovi, P., Eriksson, J., Laivuori, H., Andersson, S., & Räikkönen, K.

(2013). Alkaako syrjäytyminen jo kohdussa. *Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa*, 23-36.

Kunelius, R., Noppari, E., & Reunanen, E. (2010). Media vallan verkoissa.

Lawy, R., Quinn, J., & Diment, K. (2009). Listening to 'the thick bunch':(mis) understanding and (mis) representation of young people in jobs without training in the South West of England. *British Journal of Sociology of Education*, 30(6), 741-755.

<https://doi.org/10.1080/01425690903235284>

Suomen kasvatustieteellinen seura, Laine, K., Neitola, M., Talo, J., Junttila, N., Salminen, T., . . . Kaarakainen, M. (2002). *Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä*. Suomen kasvatustieteellinen seura.

Leemann, L., & Hämäläinen, R. M. (2016). Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. Pohdintaa käsitteiden sisällöstä.

Lörinc, M., Ryan, L., D'Angelo, A., & Kaye, N. (2020). De-individualising the 'NEET problem': An ecological systems analysis. *European Educational Research Journal*, 19(5), 412-427.

<https://doi.org/10.1177/1474904119880402>

Matikainen, J., Ojala, M., Aslama, M., & Jääsaari, J. (2020). Media ja yleisön luottamuksen ulottuvuudet: instituutiot, journalismi ja mediasuhde.

Marttunen, M., & Haravuori, H. (2015). Nuorison tilanne: miksi nuoret syrjäytyvät vai syrjäytyvätkö?. *Mielenterveys-ja päihdesuunnitelma 2009-2015: Miten tästä eteenpäin?*.

Mertanen, K., Mäkelä, K., & Brunila, K. (2020). What's the problem (represented to be) in Finnish youth policies and youth support systems?. *International studies in sociology of education*, 1-20.

ME-Säätiö: <http://data.mesaatio.fi/syrjaytymisen-dynamiikka/> (viitattu 5.4.2022)

- Myrskylä, P. (2012). Hukassa–Keitä ovat syrjäytyneet nuoret. *EVA analyysi*, 19, 2012.
- Mäkelä, K., & Brunila, K. (2021). Nuoret aikuiset ja tukijärjestelmien terapeutinen valta. In *Terapeutinen valta: onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa*. Vastapaino.
- Mäntymaa, E. (5.12.2017) "NEET-nuorella ei ole mitään – uusi raportti: joka kymmenes heistä kokee pelkkää pessimismää" *YLE Uutiset*
<https://yle.fi/uutiset/3-9961707>
- Nieminen, H., & Pantti, M. (2012). Media markkinoilla: Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen.
- Notkola, V., Pitkänen, S., Tuusa, M., Ala-Kauhaluoma, M., Harkko, J., Korkeamäki, J., ... & Vornanen, R. (2013). Nuorten syrjäytyminen. Tietoa, toimintaa ja tuloksia? Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013. *Tarkastusvaliokunta. Eduskunta*
- Nurmi, J. E. (2011). Miksi nuori syrjäytyy. *NMI-bulletin*, 21(2), 28-35
- OECD (2019), *Investing in Youth: Finland*, Investing in Youth, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/1251a123-en>.
- Opetushallitus (2016), Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Paananen, Reija & Ristikari, Tiina & Merikukka, Marko & Rämö, Antti & Gissler, Mika: Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kansallinen syntymäkohortti 1987-tutkimusaineiston valossa. Raportti 52/2012. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2012.
- Pelkonen, J., & Virtanen, T. (2021). Nuorten koulupoissaolot: kurkistus koulupoissaolokäsitteisiin ja -tekijöihin sekä tukitoimiin. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti: *NMI-bulletin*, 31(1), 68-77.
<https://bulletin.nmi.fi/2021/03/03/nuortenkoulupoissaolot-kurkistus-koulupoissaolokasitteisiin-ja-tekijoihin-seka-tukitoimiin/>
- Reivinen, J., & Vähäkylä, L. (2013). Ketä kiinnostaa. *Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen*. Helsinki: Gaudeamus.

- Sandberg, O. (2015). Hallittu syrjäytyminen-Miten syrjäytymisestä muodostui lähes jokaiseen meistä ulottuva riski?.
- Salmela, J. (10.11.2019) "Kristoffer Paajolahti, 20, oli luisumassa kovaa vauhtia kohti syrjäytymistä, kunnes yksinkertainen muutos ajattelutavassa pelasti hänet" <https://www.hs.fi/kaupunki/vantaa/art-2000006302861.html>
- Sipilä, J. (1979). *Sosiaalisten ongelmien synty ja lievittäminen*. Tammi.
- Siraj, I., Hollingworth, K., Taggart, B., Sammons, P., Melhuish, E., & Sylva, K. (2014). *Report on students who are not in Education, Employment or Training (NEET)*. Department of Education.
- Serracant, P. (2014). A brute indicator for a NEET case: Genesis and evolution of a problematic concept and results from an alternative indicator. *Social indicators research*, 117(2), 401–419. <https://doi.org/10.1007/s11205-013-0352-5>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (viitattu: 5.4.2022). Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen. <https://stm.fi/syrjaytymisen-ja-koyhyiden-ehkaisy>
- Suomen Perustuslaki <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#a731-1999>
- THL. (5.4.2022). Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/nuorten-syrjaytymisen-ehkaisy>
- Therborn, G. & Henttonen, T. (2014). *Eriarvoisuus tappaa*. Vastapaino.
- Thompson, R. (2011). Individualisation and social exclusion: the case of young people not in education, employment or training. *Oxford Review of Education*, 37(6), 785-802. <https://doi.org/10.1080/03054985.2011.636507>
- Torikka, Antti & Kaltiala-Heino, Riittakerttu & Rimpelä, Arja & Marttunen, Mauri & Luukkala, Tiina & Rimpelä, Matti: Self-reported depression is increasing among socio-economically disadvantaged adolescents – repeated cross-sectional surveys from Finland from 2000 to 2011. *BMC Public Health* (2014): 14, 408–418

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: TENK.
https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. (luettu 20.4.2022)

Tudge, J. R., Mokrova, I., Hatfield, B. E., & Karnik, R. B. (2009). Uses and misuses of Bronfenbrenner's bioecological theory of human development. *Journal of family theory & review*, 1(4), 198–210.
<https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2009.00026.x>

Törmä, S. (2009). Matala kynnys - pelkkä retorinen lupaus? *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 164–169.

LIITTEET

Käytetyt artikkelit:

T1 <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/koulupudokas-hanno-17-kertoo-tarinansa-tunnollinen-oppilas-piinattiin-ulos-ylakoulusta-koko-ajan-sai-olla-varuillaan/8142458#gs.nmx645>
15.05.2021

T2 <https://www.hs.fi/kaupunki/vantaa/art-2000006302861.html> 10.11.2019

T3 <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005841403.html> 26.9.2018

T4 <https://www.hs.fi/kaupunki/espoo/art-2000007888616.html> 30.3.2021

T5 <https://yle.fi/uutiset/3-9891629> 30.10.2017

T6 <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000007655145.html> 2.12.2020

T7 <https://yle.fi/uutiset/3-10439637> 4.10.2018

T8 <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/9de506f9-a31a-429c-a659-e1e96ecf3b97> 4.6.2021

T9 <https://yle.fi/uutiset/3-10921853> 19.8.2019

T10 <https://yle.fi/uutiset/3-11748525> 31.1.2021

T11 <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000007666640.html> 7.12.2020

T12 <https://yle.fi/uutiset/3-12057583> 16.8.2021

T13 <https://yle.fi/uutiset/3-11747430> 21.1.2021

T14 <https://yle.fi/uutiset/3-10161469> 21.4.2018

T15 <https://yle.fi/uutiset/3-9528608> 1.4.2017

T16 <https://yle.fi/uutiset/3-9513404> 1.4.2017

T17 <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/mtv-n-kysely-lukuisat-oppilaat-eivat-ole-palanneet-kouluun-etaopetuksen-jalkeen-hirvean-surullista-etta-koronan-aikana-naita-palveluita-heikennettiin-kouluissa/8141682#gs.nnackd> 14.5.2021

T18 <https://yle.fi/uutiset/3-10824076> 11.6.2019

T19 <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2021/06/10/syrjaytymisriskissa-olevat-nuoret-jumiutuvat-hankkeiden-epaonnenpyoraan> 10.06.2021

T20 <https://yle.fi/uutiset/3-9961707> 5.12.2017

T21 <https://yle.fi/uutiset/3-10652582> 19.2.2019

T22 <https://yle.fi/uutiset/3-10496132> 12.11.2018

T23 <https://yle.fi/uutiset/3-12260320> 5.1.2022

T24 <https://yle.fi/uutiset/3-10526301> 5.12.2018

T25 <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006162462.html> 4.7.2019

T26 <https://www.kaleva.fi/opetusministeri-saramo-luottavainen-isoon-koulutus/3257071>
13.01.2021

T27 <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006006354.html> 19.2.2019

T28 <https://yle.fi/uutiset/3-12170436> 5.11.2021

T29 <https://yle.fi/uutiset/3-10970282> 11.10.2019

T30 <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006294913.html> 4.11.2019

T31 <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/4000-suomalaisnuorta-on-jatkuvasti-luvatta-pois-koulusta-lintsareita-on-ollut-aina-mutta-nyt-joukko-ja-poissaolojen-syyt-kasvavat/7922058#gs.nni9hs> 10.09.2020

T32 <https://yle.fi/uutiset/3-12199659> 23.11.2021

T33 <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/01ddab0d-e873-45ec-a894-ca77b60c2c3f> 28.1.2019

T34 <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008162157.html> 31.7.2021

- T35** <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000007755128.html> 22.1.2021
- T36** <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000006427701.html> 7.3.2020
- T37** <https://yle.fi/uutiset/3-9784012> 12.2.2020
- T38** <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008175852.html> 6.8.2021
- T39** <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000006427701.html> 7.3.2020
- T40** <https://yle.fi/uutiset/3-11190466> 13.2.2020
- T41** <https://yle.fi/uutiset/3-10675684> 13.3.2019
- T42** <https://yle.fi/uutiset/3-11801029> 23.2.2021
- T43** <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006670449.html> 15.10.2020
- T44** <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006541989.html> 15.6.2020
- T45** <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006529044.html> 3.6.2020